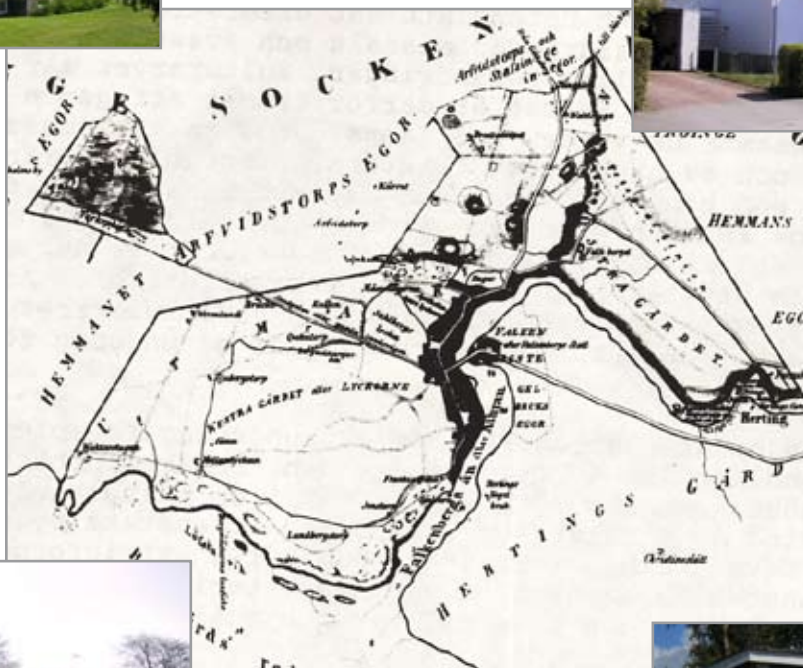

STADENS YTTRE ÅRSRINGAR

Översiktlig karaktärisering av bebyggelsens värden och kvaliteter i Falkenberg

Underlag för planering, underhåll och vård

Falkenbergs museum
Stadsbyggnadskontoret i Falkenberg
2005

Omslagsfoto:

Stora bilden: Karta över Falkenberg från 1855.

Små bilderna:

Överst till vänster: Kv Måsen 13 i Arvidstorp.

Nere till vänster: Kv Skålen på Västra Gärdet.

Överst till höger: Kv Myran i Herting.

Nere till höger: Badhytt på Skrea strand, Knölaberget.

Foto Anna-Karin Skiöld 2004.

Text och foto kapitlen Inledning, Västra gärdet, Valencia, Arvidstorp, Östra gärdet, Tröingeberg, Herting, Hjortsberg/Kristineslätt, Skrea strand och Slätten Anna-Karin Skiöld 2004.

Text och foto områdena Kv Rosen och Stafsinge strand på Västra Gärdet, Kv Svärdet i Arvidstorp, Falkvägen på Östra gärdet och Nedre Tröingeberg, samt kapitlen Skrea samhälle/Ringsegård, Vinberg och Skogstorp Christina Thunqvist Svantesson 2005.

Redigering och layout Christina Thunqvist Svantesson 2005.

FÖRORD

Under fyra månader, april – juli 2004, inventerade bebyggelseantikvarie Anna-Karin Skiöld Falkenbergs tätortsbebyggelse. Inventeringen färdigställdes och redigerades av bebyggelseantikvarie Christina Thunqvist under hösten 2005. Området som inventerats är det som ingår i Delöversiktsplanen för Falkenbergs kommun 2005. Arbetet har initierats av Falkenbergs museum och Stadsbyggnadskontoret i Falkenbergs kommun, Länsstyrelsen (länsantikvarien) i Halland samt Landsantikvarien, Hallands läns museer. Projektet är samfinansierat mellan de tre förstnämnda parterna.

Avsikten är att utredningen skall utgöra kunskapsunderlag både vid avvägningar inför beslut om bygglov och som stöd för fastighetsägarna vid vård och underhåll av bebyggelsen. Vidare skall utredningen ligga till grund för rekommendationer i detaljplaner och i delöversiktsplan för Falkenbergs centralort. Arbetet med utredningen ses även som en viktig del av det mer långsiktiga miljömålsarbetet då inventeringen avses bli ett hjälpmedel för att uppfylla miljökvalitetsmålen avseende "God bebyggd miljö".

Någon fullständig kartläggning av bebyggelsen har inte rymts inom projektet. Falkenbergs tätort har inventerats och inom denna har därefter "värde-enhetliga områden" identifierats. Genom att beskriva dessa avser vi att sprida kunskap och förståelse för hur bebyggelsen kommit till, vad som är tidstypiska karaktärsdrag och vad som kan vara viktigt att bevara för framtiden. Utredningsarbetet har inte varit inriktat på enstaka byggnader av stort kulturhistoriskt värde, då dessa av resursskäl avses inventeras och beskrivas i särskild utredning. Sålunda kan åtskilliga fastigheter som inte omnämns i denna utredning ha höga bevarandevärden.

De generella rekommendationer som tagits fram i rapporten utgör en sakkunnig bedömning av vad som krävs för att bevara de värden som bebyggelsen har. I delöversiktsplanen och kommande detaljplaner liksom vid bygglovprövning måste den politiska avvägningen göras av hur säkerställande av värdena skall ske.

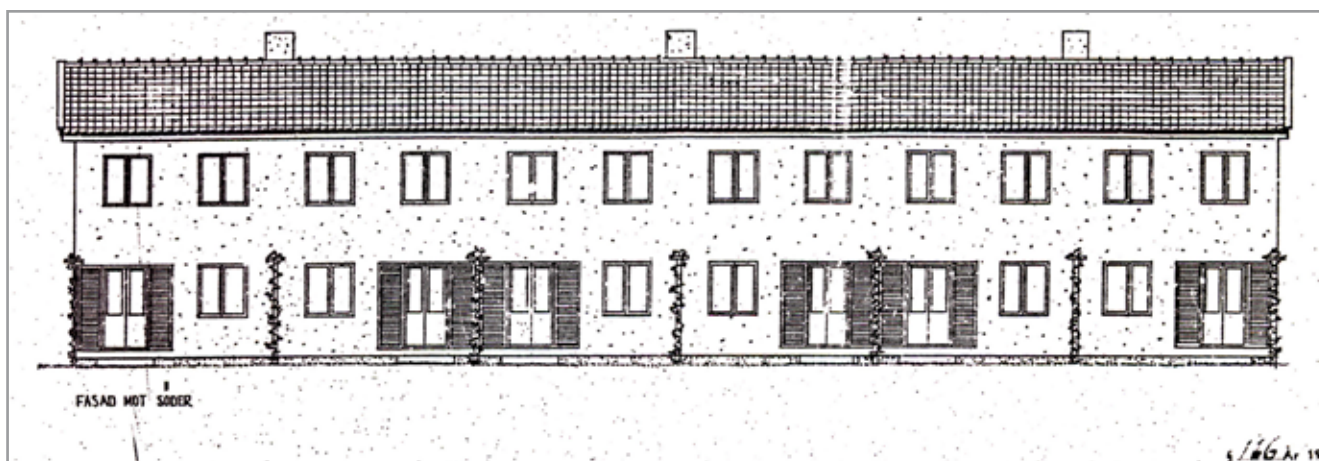
Vår förhoppning är att rapporten skall bli ett inspirerande, användbart och viktigt underlag för det fortsatta arbetet med bevarande och utveckling av staden.

För Stadsbyggnadskontoret

Monica Rudqvist   Johan Risholm

För Falkenbergs Museum

Debbie Thompson

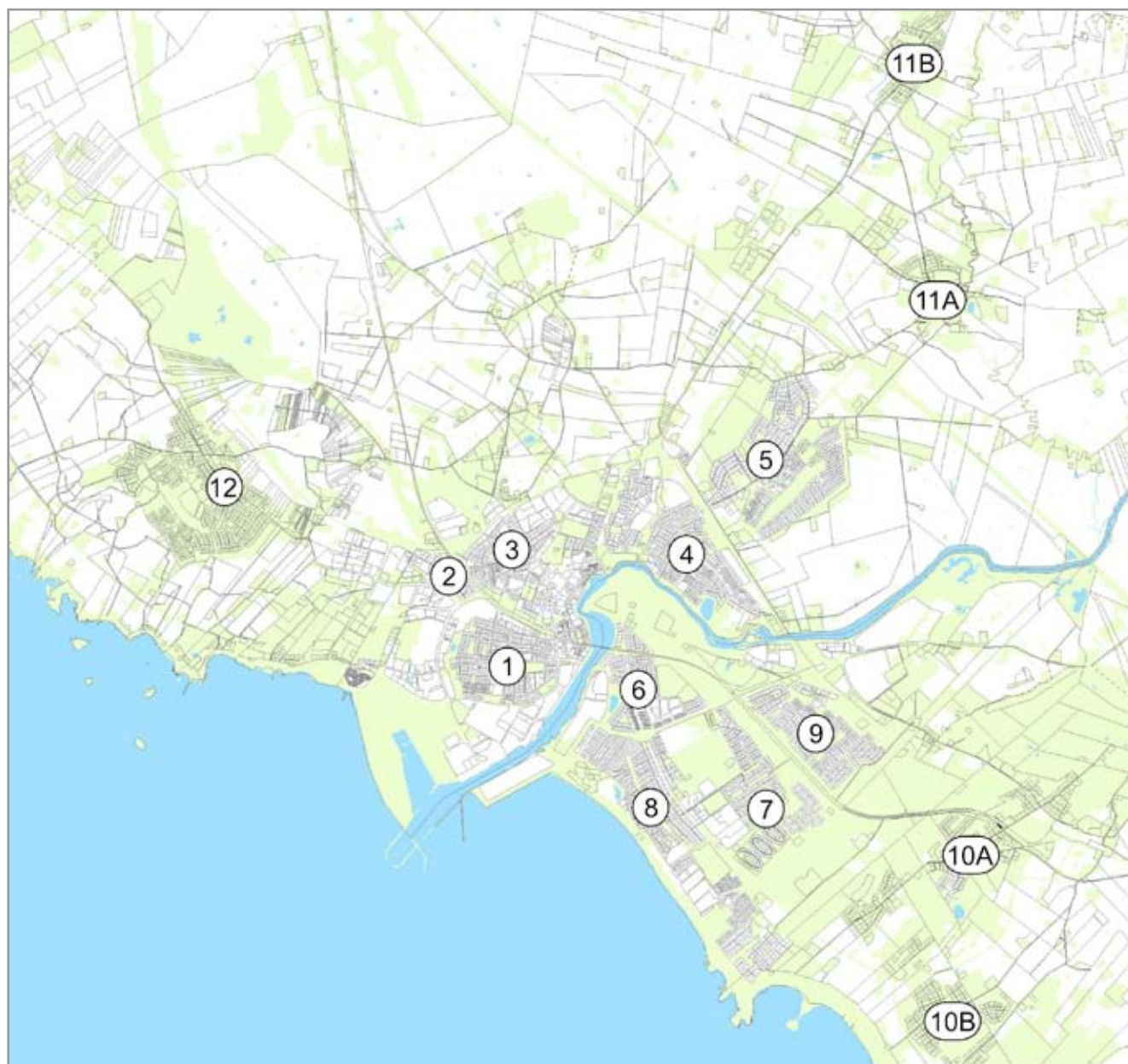

Nybyggnadsritning för radhus i kvarteret Rosen, Västra gärdet.

INNEHÅLL

ÖVERSIKTSKARTA	VI
INLEDNING	1
BYGGNAD SINVENTERINGENS BETYDELSE I PLANERINGEN	3
VARSAMMA FÖRÄNDRINGAR.....	5
FALKENBERG.....	6
1. VÄSTRA GÄRDET	11
1:1. KOMPASSEN OCH DEL AV SKOTET.....	15
1:2. DEL AV KV SKOTET, RODRET OCH MASTEN	17
1:3. MASTEN OCH DEL AV RODRET.....	19
1:4. STAREN, SVALAN OCH DEL AV TRASTEN, DUVAN, SIPPAN M.FL.....	21
1:5. DRAGGEN, TROSSEN, SEGLET, RIGGEN, RATTEN OCH DEL AV FLAGGAN.....	23
1:6. OMRÅDET SÖDER OM JÄRNVÄGEN.....	25
1:7. KVARTERET ROSEN 17, radhuslängorna	27
1:8. STAFSINGE STRAND	29
2. VALENCIA	31
2:1. KVARTEREN ORMBUNKEN, OLYMPEN OCH DIRIGENTEN.....	33
3. ARVIDSTORP OCH DELAR AV INNERSTADEN	35
3:1. KVARTEREN VINKELN OCH PASSAREN	39
3:2. KVARTERET ORMEN	42
3:3. TÄLTET 1-4	43
3:4. MÅSEN 2 OCH 13	45
3:5. KVARTEREN LANTARBETAREN OCH RÄTTAREN	47
3:6. KVARTERET HERDINNAN	48
3:7. DEL AV KV SÅNINGSMANNEN, ODALMANNEN OCH FOGDEN	49
3:8. KÄRRALYCKAN 4 - 7.....	50
3:9. KÄRRALYCKAN 1-3 OCH BRATTALYCKAN	51
3:10. REPSLAGAREN 16-20	52
3:11. KVARTERET SVÄRDET	53
4. ÖSTRA GÄRDET / FAJANS	57
4:1. KVARTEREN PILEN, BÅGEN OCH GRUEBÄCK.....	61
4:2. SLOALYCKAN	63
4:3. VINDILEN 1.	65
4:4. STÖVELN	66
4:5. KVARTERET LERMARKEN M.FL.....	67
4:6. KVARTEREN NITEN, NARVA OCH NOTARIEN	71
4:7. FALKVÄGEN I N-KVARTEREN	73
4:8. FAJANS	75
5. TRÖINGEBERG	79
5:1. FABO-HUSEN	81
5:2. ÖVRE TRÖINGEBERG	83
5:3. GAMMELS VÄG	86
5:4. RIMMAREVÄGEN	87
5:5. FLERFAMILJSHUSEN PÅ NEDRE TRÖINGEBERG	89
5:6. NEDRE TRÖINGEBERG	91

6. HERTING	93
6:1. KVARTERET MAJOREN M.FL.	97
6:2. KV LÖVET, LINSEN, LINDEN, LAMPAN OCH LAGMANNEN	101
6:3. KVARTEREN LÄNSMANNEN OCH LÄDERLAPPEN	105
6:4. KVARTERET LUGNET M.FL.	107
6:5. KVARTERET KORALLEN M.FL.	109
6:6. KV KNIVEN, KLIPPAN, KLASEN, KLUBBAN OCH KLINGAN	111
7. HJORTSBERG / KRISTINESLÄTT	113
7:1. KVARTERET SANDKORNET M.FL.	116
7:2. KVARTERET ORDENSBANDET M.FL.	117
7:3. KVARTERET HJORTEN.....	119
8. SKREA STRAND	121
8:1. BADSTUGEKVARTEREN	125
8:2. KVARTERET JUNGFRUN M. FL.....	129
8:3. HAVSBADSALLÉN: JULLEN, JORDGUBBEN, JÄNTAN OCH JUNGSMANNEN	131
8:4. KVARTEREN JÄNTAN, JUNKERN OCH DEL AV FYREN	133
8:5. KVARTERET SNIPAN	134
8:6. KVARTERET LANTERNAN	135
8:7. KVARTERET PROPELLERN M.FL.....	136
8:8. KV KLYVARBOMMEN, ANKARSPELET, DEL AV DURKEN OCH HYTTEN	138
8:9. KVARTERET TULLKRYSSAREN M.FL.....	139
9. SLÄTTEN	141
9:1. KVARTERET VISAN M.FL.....	143
9:2. KVARTERET MARKURELL M.FL.	145
9:3. KVARTERET FRUNTIMRET M.FL.	147
9:4. KVARTERET HERTHA M.FL.....	148
9:5. KVARTERET RINGDANSEN M.FL.	149
9:6. OMRÅDET ÖSTER OM SIMMENS VÄG	150
10. SKREA SAMHÄLLE OCH RINGSEGÅRD	153
10:1. SKREANÄS, STATIONSSAMHÄLLET.....	156
10:2. SKREA BACKE	158
10:3. NORRA ÄNGSLYCKEVÄGEN	160
10:4. RINGSEGÅRD; rutnätsplanen.....	162
11. VINBERGS KYRKBY OCH SAMHÄLLE	165
11:1. OMRÅDET KRING VINBERGS KYRKA.....	168
11:2. HEDVÄGEN I VINBERGS KYRKBY	171
11:3. OMRÅDET VID F.D. JÄRNVÄGSSTATIONEN I VINBERGS SAMHÄLLE	173
12. SKOGSTORP	175
12:1. GAMLA CENTRUM MED VALLMOVÄGEN OCH TULPANVÄGEN.....	177
12:2. KEDJEHUSEN VID GULLREGNSVÄGEN	179
12:3. ”STRANDHAGA”, sydvästra Skogstorp	181
FOTO	183
TIDIGARE INVENTERINGAR MED KARTOR	184
ÖVRIGA KÄLLOR	189
STADSDELSKARTOR MED VÄRDE-ENHETLIGA OMRÅDEN	190

ÖVERSIKTSKARTA

Falkenberg med stadsdelarna

1) Västra gärdet	7) Hjortsberg
2) Valencia	8) Skrea strand
3) Arvidstorp	9) Slätten
4) Östra gärdet / Fajans	10) A: Skrea samhälle och B: Ringsegård
5) Tröingeberg	11) A: Vinbergs kyrkby och B: Vinbergs samhälle
6) Herting	12) Skogstorp

Kartor över stadsdelarna med värdeenhetsliga områden på sidorna 190-194.

INLEDNING

Syfte och målsättning

Inventeringen av Falkenbergs innerstad är ett led i miljömålsarbetet i Halland. År 1999 antog riksdagen 15 miljökvalitetsmål som ska uppfyllas till år 2020. Ett av delmålen är "God bebyggd miljö". Etappmål för bebyggelsen är bland annat att "*senast år 2010 grundas den statliga och kommunala planeringen på program och strategier för hur kulturhistoriska och estetiska värden ska bevaras och utvecklas*" dessutom ska "*den äldre kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen senast 2010 vara identifierad och ett program för skydd av dess värden finnas*".

Syftet har varit att få en översiktlig inventering av bebyggelsen i hela Falkenbergs tätort. Fokus har lagts på något som benämns "värde-enhetliga områden". Områdena uppfyller något eller några av följande kriterier:

- sammanhängande och enhetligt
- kännetecknas av liknande bebyggelse, säregen stadsplan, likartade gatu- och trädgårdsrum, särpräglade detaljer etc
- präglas och karaktäriseras på ett tydligt sätt av en viss tid
- kulturhistoriskt värdefullt.

Det övergripande begreppet *kulturhistoriskt värde* kan omfatta

- dokumentvärde (så som t.ex. arkitekturhistoria; teknikhistoria eller information om stadens utveckling), och/eller
- upplevelsevärdevärde (konstnärligt; upplevelse av tid och kontinuitet; miljömässigt så som placering i landskapet eller stadsmiljön)
- övergripande/förstärkande värden (så som autenticitet; representativitet eller sällsynthet).

Någon dokumentation av enskilda byggnader har inte varit avsedd att rymmas inom ramen för detta arbete. Rapporten ska å andra sidan kunna ligga till grund för framtida mer djupgående studier av Falkenbergs byggnadsbestånd.

Målsättningen har varit att få ett kunskapsunderlag för den fortsatta planläggningen och bygglovshanteringen i kommunen. Områdenas karaktärer har redovisats så att

deras fortsatta utveckling och förändring ska kunna ske utifrån de förutsättningar som finns och så att de kulturhistoriska värdena beaktas. Se vidare avsnitt "Byggnadsinventeringens betydelse i planeringen".

Inventeringens syfte är även att fungera som en kunskapskälla för allmänheten. Genom en ökad kunskap och information om områdets historia, karaktärer och kulturhistoriska värden underlättas bevarandearbetet.

Metod

Tätorten har delats in i områden, "stadsdelar", som därefter har beskrivits var och en för sig. (Avgränsningarna i detta arbete är utritade med prickad linje på kartorna. De skiljer sig något från de egentliga stadsdelarna som fastställts av kommunfullmäktige.)

En översiktlig inventering i fält har gjorts parallellt med studier av bygglovshandlingar och detaljplaner, både äldre och idag gällande. Även äldre foton har studerats. Tyngdpunkten har lagts vid att åskådliggöra hur tätortsbebyggelsen vuxit fram, när den planlades samt hur den bebyggts. Utifrån denna övergripande beskrivning har de värdeenhetsliga områdena valts ut.

Eftersom enskilda byggnader inte har lyfts fram, kan solitära byggnader med höga kulturhistoriska värden ha utelämnats. Istället har fokus riktats mot sammanhållande områden med tidstypiska karaktärsdrag.

Referensgrupp

Projektets referensgrupp har bestått av museichef Deborah Thompson, stadsarkitekt Monica Rudqvist, planarkitekt Johan Risholm, t.f. landsantikvarie Eivind Claesson / landsantikvarie Christer Gustafsson och länsantikvarie Mats Folkesson.

Kv Flaggan på Västra Gärdet.

Inventeringar i Falkenberg

Det är överlag få byggnadsinventeringar som har gjorts i Falkenbergs kommun. År 1991 antogs *Program för kulturmiljövård. Bygd att vårda!* gällande hela kommunen. Där ingår ett fåtal miljöer från tätorter.

Följande tidigare inventeringar över Falkenbergs tätort redovisas mer utförligt med kartor på sidorna 184-188:

- Bevarandeplanen för innerstaden (1986)
- Bevarandeplanen för delar av Herting (1991)
- Riksintresset; KN 21 (1987)
- Kv. Kyrkan, Prästgården m.fl. Kulturhistorisk undersökning (1989)
- Kv Svärdet och Nyckeln. Kulturhistorisk undersökning (1987)
- Östra gårdet. Kulturhistorisk undersökning av de äldsta egnahemskvarteren (1995).

Avgränsningar

Det område som ingår i inventeringen är det samma som omfattas av Delöversiktsplan för Falkenbergs innerstad 2005.

Stadens äldsta del har helt utelämnats. Den redovisas i bevarandeplanen för Falkenbergs innerstad som antogs av kommunfullmäktige i december 1986. Innerstaden ingår även i ett av Falkenbergs kommuns sex riksintressen

enligt miljöbalken. Riksintressets avgränsningar framgår av karta på sidan 187.

Bevarandeplanen kompletterades 1989 med en kulturhistorisk undersökning av kvarteren Kyrkan och Prästgården, som också ingår i riksintresset, samt de norrut angränsande kvarteren. Vad gäller bebyggelsen där hänvisas till dessa arbeten. Även stadens industriområden har medvetet exkluderats.

Inventeringen har bara omfattat exteriörer. Interiörer som trapphus m.m. har helt utelämnats. De äldsta egnahemskvarteren på Herting och Östra gårdet samt kvarteret Svärdet och Nyckeln beskrivs mer utförligt i de undersökningar som nämnts ovan.

Värdering och rekommendationer

Utifrån den översiktliga inventering som gjorts har områden lyfts fram och värderats. Rekommendationer för den framtida hanteringen och utvecklingen av områdena har även tagits fram. Denna värdering är generellt hållen. I den framtida bygglovshanteringen kommer särskilda värderingar och ställningstaganden att behöva göras vid varje enskilt ärende.

Förhoppningen är dock att föreliggande rapport ska kunna ge riktlinjer för såväl den kommunala handläggningen som den enskilda fastighetsägaren.

Kvarteret Kastanjen, Västra Gärdet.

BYGGNAD SINVENTERINGENS BETYDELSE I PLANERINGEN

Ett områdes kvaliteter, kulturhistoriska värden och särprägel måste fastställas för att man ska kunna säkerställa en hållbar utveckling av bebyggelsen samt ett önskvärt bevarande. Byggnadsinventeringar och kulturmiljöprogram är nödvändiga underlag för att kommunen ska ha möjlighet att ta ställning till ett framtida bevarande av byggnadsbeståndet och verka för att lagstiftningen efterföljs. Om ett områdes kulturhistoriska värde har identifierats och redovisats finns ökade möjligheter att hävda dessa i den kommunala planeringen och i bygglovshandlingen. Sedan plan- och bygglagens (PBL) införande 1987 har kommunerna planmonopol vilket också medför ett stort ansvar för att kulturmiljön beaktas och tillvaratas.

Genom att lyfta fram områden och beskriva dess kulturhistoriska värden kan förutsättningarna förbättras för att en framtida utveckling sker utifrån deras egna villkor. Det är viktigt att redogöra för vilka karaktärsdrag som är viktiga att värna.

Vid upprättandet av nya detaljplaner kan information om områdets värden inhämtas från byggnadsinventeringen. Man kan säkerställa skyddet, och skriva in planbestämmelser som varsamhets- och skyddsföreskrifter i detaljplaner, så att den kommande bygglovshandlingen underlättas. Varsamhetskrav och förvanskningsförbud kan också preciseras i planers beskrivningar.

Gällande bebyggelse i områden med utpekade kulturhistoriska värden bör antikvarisk sakkunnig ingå i bygglovsprövningen. Bygglövsnämnden har stora möjligheter att skydda bevarandevärd bebyggelse genom 3:e kapitlet i Plan och Bygglagen.

Hänsynskrav, PBL 3:1

Byggnader skall placeras och utformas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- eller landskapsbilden och till natur- och kulturvärden på platsen. Byggnader skall ha en yttre form och färg som är estetiskt tilltalande, lämplig för byggnaderna som sådana och som ger en god helhetsverkan.

Varsamhetskrav, PBL 3:10

Ändring av en byggnad skall utföras varsamt så att byggnadens karaktärsdrag beaktas och dess byggnadstekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden tas till vara.

Förvanskningsförbud, PBL 3:12

Byggnader som är särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt eller som ingår i ett bebyggelseområde av denna karaktär, får inte förvanskas.

Varsamhetskravet enligt PBL 3:10 gäller alltid och ska beaktas vid all bygglovsprövning. Genom att lägga in konkretiserade varsamhetsbestämmelser i detaljplanen kan man tydliggöra vad det är i ett områdes särprägel och kulturhistoriska värde som ska bevaras. Här är det även möjligt att styra så att kommande förändringar bidrar till att återställa byggnaden i ursprungligt skick. I plan kan även skyddsbestämmelser enligt PBL 3:12 skrivas in för bebyggelse som klassats som särskilt kulturhistoriskt värdefull. Rekommendationerna i denna inventering kan sägas utföra sådan värdering som avses i PBL 3:12.

Enligt PBL 8:6 kan även bygglovsplikten via detaljplan eller områdesbestämmelser utökas med syfte att skydda värdefull bebyggelse. Om den pågående markanvändningen avsevärt försvåras på grund av skyddsbestämmelserna kan det leda till att fastighetsägaren har rätt till ekonomisk ersättning.

Nedan följer delar av PBL:s 8:e kapitel gällande bygglov, rivningslov och marklov som kan vara vägledande för ändringar inom inventerat område.

PBL 8 kapitel

1 § Bygglov krävs för att

- 1. uppföra byggnader,*
- 2. göra tillbyggnader,*
- 3. ta i anspråk eller inreda byggnader helt eller till viss del för väsentligen annat ändamål än det för vilket byggnaden senast har använts eller för vilket bygglov har lämnats,*

4. göra sådana ändringar av byggnader som innebär att det inreds någon ytterligare bostad eller någon ytterligare lokal för handel, hantverk eller industri.

3 § I områden med detaljplan krävs, utöver vad som föreskrivs i 1 och 2 §§, bygglov för att

1. färga om byggnader eller byta fasadbeklädnad eller taktäckningsmaterial samt för att göra andra ändringar av byggnader som avsevärt påverkar deras yttre utseende,
2. sätta upp eller väsentligt ändra skyltar eller ljusanordningar,

4 § Bestämmelserna i 1--3 §§ gäller inte i fråga om nedan angivna åtgärder beträffande en- eller tvåbostadshus och till dem hörande fristående uthus, garage och andra mindre byggnader (komplementbyggnader):

1. färga om byggnader inom områden med detaljplan, om byggnadens karaktär däri- genom inte ändras väsentligt,
2. med mur eller plank anordna skyddade uteplatser i anslutning till bostadshuset, om muren eller planket inte är högre än 1,8 meter, inte sträcker sig mer än 3,0 meter ut från huset och inte placeras närmare gränsen än 4,5 meter,
3. anordna skärmtak över sådana ute-

platser som anges i 2 eller över altaner, balkonger eller entréer, om skärmtaket inte är större än 12,0 kvadratmeter och inte sträcker sig närmare gränsen än 4,5 meter,

4. uppföra högst två komplementbyggnader i omedelbar närhet av bostadshuset, om byggnadernas sammanlagda byggnadsarea inte är större än 10,0 kvadratmeter, taknockshöjden inte överstiger 3,0 meter och byggnaderna inte placeras närmare gränsen än 4,5 meter.

6 § Kommunen får för ett område som utgör en värdefull miljö bestämma att bygglov krävs för att

1. inom områden som inte omfattas av detaljplan utföra sådana åtgärder som avses i 3 § första stycket 1,
2. inom områden med detaljplan färga om en- eller tvåbostadshus och komplementbyggnader,
3. underhålla sådan bebyggelse med särskilt bevarandevärde som avses i 3 kap. 12 §.

Kommunen får, i områden som utgör en värdefull miljö eller i områden för vilka områdesbestämmelser utfärdats, bestämma att bygglov krävs för att utföra sådana åtgärder som avses i 4 § andra stycket 1 och 2.

Kv Niten, Östra Gärdet.
Foto C. Thunqvist

VARSAMMA FÖRÄNDRINGAR

Generellt sett har all bebyggelse som uttrycker sin tids tankar och ideal ett kulturhistoriskt värde. En hållbar utveckling förutsätter att man ser varje enskild byggnads förutsättningar och kulturhistoriska värde som en tillgång. Förändringar av byggnadsbeståndet sker kontinuerligt och ska fortsätta göra så även i framtiden. Det gäller dock att varje förändring underordnar sig och anpassas till det befintliga.

Ett hus detaljer har stor betydelse för helhetsintrycket. Det är ofta genom byggnadsdetaljernas utformning som husen har smyckats och fått ett speciellt uttryck.

Tilläggsisoleringar som blev vanliga från 1970 och framåt döljer husens ursprungliga exteriörer. Genom nya fasader minskas taksprången och fönstren får en mer indragen placering med djupare nischer vilket både leder till ett nytt exteriört uttryck och mörkare lägenheter. De djupa fönsternischerna kan även öka bullernivåerna i lägenheterna genom att ljudvågorna hålls kvar på ett mindre utrymme.

Fönstren är en viktig del av husen. Olika tider symboliseras av olika fönsterutformningar gällande poster, spröjsverk, material och färgsättning. Tidigare var fönsterglasen tunnare. Det valsade glasets var det dominerande från 1930. Mycket av det fönsterglas som sätts in idag, både i nya och gamla hus, är ett så kallat floatglas som ofta är flera millimeter tjockare vilket gör att ljuset reflekteras mot ytan och därigenom skapar ett nytt fasaduttryck. Det är ofta att föredra att renovera gamla fönster, men om de måste bytas ut så bör de nya göras likt de gamla både vad gäller material och utformande.

Ett hus entré är viktig för dess karaktär. Tiden fram till 60-talet karaktäriseras av hantverksmässigt tillverkade portar, ofta med en kombination av trä och glas.

Entréernas portar, inramningar, eventuella skärmtak och armatur utgör en helhet som är viktiga att bevara. Idag är det tyvärr relativt sällsynt med entréer som har kvar de ursprungliga portarna. Många har bytts ut mot aluminiumdörrar som avviker från husets övriga arkitektur. Ett par fina exempel finns

dock utmed Holgersgatan invid Stortorget och i fastigheten Vinkeln 1 vid Holgers plan där dörrarna i trä och glas är bevarade.

Vänster: Holgersgatan 12. Höger: Vinkeln 1.

En annan viktig detalj på både enfamiljs- och flerbostadshus är balkongerna. Utformandet av balkongfronterna är en viktig del av den arkitektoniska karaktären.

I sammanhållande och enhetliga grupphusområden måste hänsyn tas till hela området. Vid förändringar går det inte bara att se till det enskilda huset utan hänsyn måste tas till hur helhetsintrycket påverkas. Till exempel måste större hänsyn tas till hela området vid förändringar av kedjehusen på Slätten än vad som behöver göras vid ingrepp på heterogena villabebyggelsen i östra delen av Hjortsberg.

FALKENBERG

Den befintliga bebyggelsen är ett resultat av samhällets utveckling. Genom att studera stadsplaner och byggnader kan mycket av en stads historia utläsas. Den nationella och lokala bostadspolitiken, industrialiseringen som lett till att flera stora företag etablerats i Falkenberg, befolkningsutvecklingen, bilismen och dragningarna av riksvägarna samt järnvägens intåg och ändrade sträckning i staden är några av de faktorer som lett till att staden idag ser ut som den gör.

För att få en förståelse för de kommande områdesbeskrivningarna följer nedan en kortfattad och översiktlig beskrivning av Falkenbergs utveckling under 1900-talet. Decenniernas årsringar går att utläsa i stadens bebyggelse.

Stadsplaner

Den första stadsplanen för Falkenberg utformades 1841. Tidigare samma år hade en stadsbrand ödelagt stora delar av staden vilket föranledde upprättandet av en regleringsplan. Den andra regleringsplanen utformades 1899. Planen omfattade fortfarande enbart staden väster om Ätran.

Falkenberg expanderade i snabb takt runt sekelskiftet 1900 och en ny regleringsplan, omfattande större områden, ansågs snart vara nödvändig. 1906 års stadsplaneförslag, utarbetad av Nils Gellerstedt, kom att innefatta Västra gärdet, inägo- och utmarksjordarna samt den västra delen av Herting. Gellerstedt var inspirerad av den medeltida stadsplanen med dess slingrande gator. Kvarteren Mälaren och Tegelbacken, som följer Ätrans östra strand, är ett resultat av Gellerstedts förslag. Planen fastställdes 1915 men Hertingområdet undantogs bland annat på grund av tegelbrukets nyttjande av området.

Innan den första stadsplanen för Herting fastställdes 1932 bebyggdes kvarteren Mälaren, Tegelbacken, Mältaren, Plantérlyckan och Ryggåsen med egna hemsvillor. Det rådde stor bostadsbrist i Falkenberg och redan 1898 hade det funnits planer på att upplåta tomter för egna hembyggnader. Nya stadsplaner upprättades på 1930-talet på grund av flyttningen av järnvägen.

Kommunens utvidgning

År 1907 inkorporerades Herting med Falkenbergs stad. Skrea hade invändningar mot detta eftersom de då förlorade skatteintäkterna från laxfisket i Ätran. År 1936 inkorporerades Arvidstorp med Falkenbergs stad. Falkenberg hade under lång tid motsatt sig detta på grund av ökade utgifter. Stadens utvidgades nu västerut. År 1951 inkorporerades Skrea med Falkenberg.

Måsa-Brittas stuga vid Arvidstorpsvägen.
Foto Severin Nilsson (1846 - 1918).

I början av 1950-talet skedde omfattande kommunsammanslagningar i Sverige. Antalet kommuner reducerades från cirka 2500 till omkring 1000 sk storkommuner. Nästa kommunreform sker 1971 då knappt 300 kommunblock bildas. Falkenbergs stad går då samman med sex landskommuner och bildar nuvarande Falkenbergs kommun.

Näringsliv

Stadens näringsliv har haft stor betydelse för dess utveckling. En av de tidigaste industrierna var tegelbruken. De leriga markerna i Falkenberg gav goda förutsättningar för tegelproduktion. Fajans tegelbruk, som senare gav namn till området Fajans, lades ner 1974. På Herting låg Falkenbergs tegelbruk som var igång fram till 1986. Även Falkenbergs Ångsåg med dess plankagård hade stor betydelse för Falkenbergs tidiga utveckling

Ett flertal stora industrier med många anställda har lett till en befolkningsökning och ett stort behov av bostäder under de senaste 100 åren. AB Falkenbergs Valskvarn, Hallands Lantmäns Centralförening och Falkenbergs Mek Verkstads AB som alla förlades vid Ätrans mynning är några av de företag som betydde mycket för stadens industriella uppgång under tidigt 1900-tal. Under mellankrigstiden etablerades stadens skoindustri som då hade cirka 250 anställda.

Under efterkrigstiden började en högkonjunktur. Efter varvets start 1946 växte Falkenberg som industristad.

ASEA, senare Glasfiber, köpte mark i Falkenberg för att uppföra Skandinaviens enda glasfiberfabrik år 1960. Fabriken byggdes 1962 på östra sidan om Ätran. Kravet på hamnläge medförde att det fina grönområdet "Gröningen" fick offras. Förutom det hamnära läget efterfrågade företaget bostäder till sina anställda. Sammanlagt byggdes fem flerbostadshus under kort tid åt företagets anställda i kvarteren Linsen och Lagmannen på Herting. Fortfarande benämns de "glasfiberhusen". Fabriken lades ner på 1990-talet. Som mest arbetade 500 personer på företaget. På 1970-talet byggde Vin & Spritcentralen en anläggning, numera också nedlagd, vid Skrea strand.

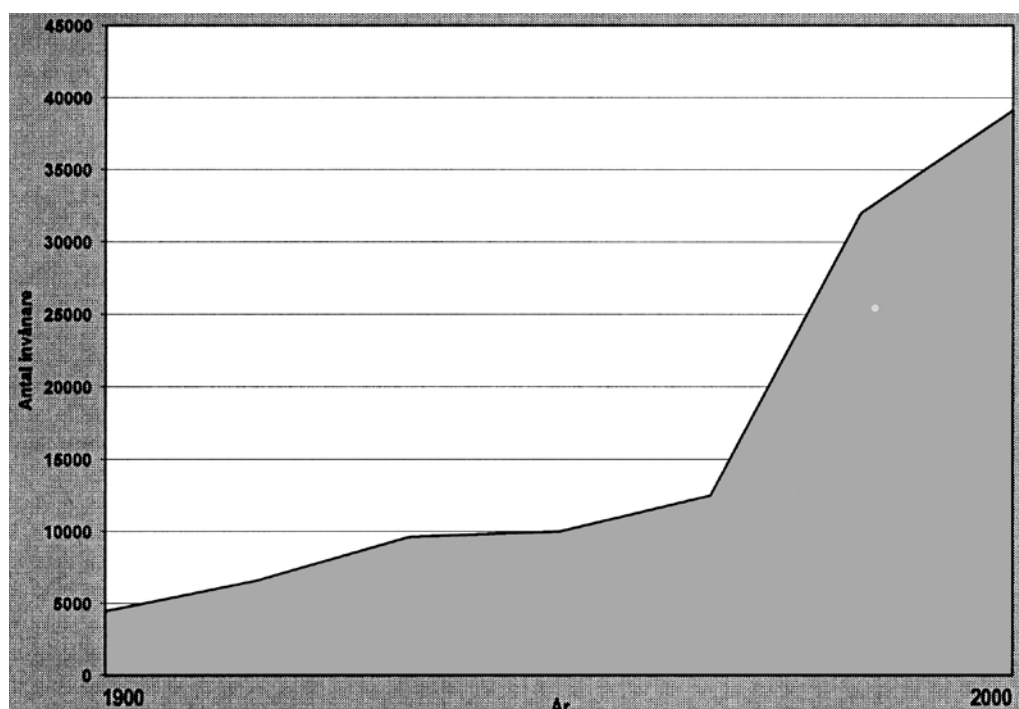
Befolkning

Från att ha haft omkring 4000 invånare i början av 1900-talet så hade antalet tiodubbats till sekelskiftet 2000. Denna kraftiga befolkningsutveckling beror inte bara på att kommunen har utvidgats geografiskt utan även på tätortens betydande expansion under dessa hundra år.

Bostäder och byggande

Från slutet av 1800-talet började Falkenberg växa i snabb takt. Från att ha varit en liten stad utmed Ätrans västra strand började nu nya områden planläggas. I takt med stadens industrialisering växte nya stadsdelar som Västra gårdet, Herting och Östra gårdet fram och staden kom att ligga på båda sidorna av Ätran.

Staten inrättade en egnahemslånefond 1904. Fonden skulle möjliggöra för människor att skaffa en egen bostad och den rådande bostadsbristen skulle byggas bort. Sammanhängande egnahemsområden började planläggas i städerna. I Falkenberg finns egnahemsbebyggelse framför allt på Herting, Västra gårdet och Östra gårdet. Byggandet av egnahem satte i gång på allvar efter första världskriget. Statens byggnadsbyrå gav ut typritningar för husen. Dessa typritningar

Befolkningsutvecklingen i Falkenberg under 1900-talet.

anpassades senare efter regionala skillnader och byggnadstraditioner.

År 1933 tillsatte den socialdemokratiska regeringen en bostadssocial utredning för att kartlägga och åtgärda landets bostadsförhållanden. Funktionalismen som introducerades i Sverige genom Stockholmsutställningen 1930 kritiserade den tätbebyggda staden och de trånga bostäderna. Genom nya sundare hus skulle folkhälsan förbättras. De ljusputsade funkishusen som uttryckte enkelhet och stilrena former blev vanliga. Många exempel på denna typ av bebyggelse går att se i Falkenberg, bland annat öster om Strandvägen på Herting, längs Södergatan på Västra gårdet och utmed Alegränd i närheten av järnvägsstationen.

Kvarteret Passaren vid järnvägsstationen.

Efter andra världskriget rådde det ekonomisk tillväxt och en pågående strukturomvandling i landet ledde till ett uppåtgående inom byggsektorn. På 1950-talet rådde en stor bostadsbrist i Sverige och så även i Falkenberg. Ett stort behov av byggande fanns och i Falkenberg startade Stiftelsen Hertingbostäder, det nuvarande FaBo. Bostadsmarknaden "socialiserades" och staten gav förmånliga lån till byggnation. Byggnaden präglades till stor del av välfärdspolitik. Bostaden ansågs vara en social rättighet. Allmännyttiga bostäder för mindre bemedlade började uppföras. Grannskapsenheter med bostadshus i tre våningar

och sadeltak placerade kring gemensamma gårdar och med tillgång till lekplatser, skola och närbutik karaktäriserade bostadsbyggnandet i Sverige från 1940-talet och framåt. Ett tydligt exempel på detta är de första flerfamiljsbostäderna på Herting som stod klara 1952. Där uppfördes under kort tid tolv stycken trevåningshus. De nya lägenheterna erbjöd mer rymliga och sunda boendeförhållanden.

Villkoren för egnahemslån enligt Kungliga byggnadsstyrelsen 1956 var att en enplansvilla skulle innehålla minst tre rum och kök och ha en minimiyta av cirka 70 kvadratmeter. Lägenhetsytan fick inte överskrida 125 kvadratmeter om inte särskilda förhållanden krävde detta. Belåningsvärdet kunde till 90% täckas av lån mot inteckning i fastigheten. Resten fick byggaren bekosta själv. Av lånet bestod vanligen 50% av ett bottenlån och återstående del av egnahemslånet som innehöll en ränte- och amorteringsfri del. Familjer med låg inkomst och flera barn kunde få årliga så kallade familjebostadsbidrag för att minska bostadskostnaderna.

Typritning för enplansvilla, arkitekt S.A.R. Birger Borgström. Ur Villabyggarboken 1945.

Egnahemsvillor uppfördes vanligen som monteringsfärdiga hus efter typritningar. Beställaren hade ofta begränsade ekonomiska förutsättningar och ett monteringsfärdigt kataloghus var det billigaste alternativet. Från

1900-talets början etablerades ett flertal företag som specialiserade sig på prefabricerad villaarkitektur. Två framstående företag var Boro-hus och AB Svenska Trähus. De gav ut kataloger med presentationer av olika hustyper. Ritningarna inkluderade även inredningar som garderober, kök och skåpsdetaljer. De monteringsfärdiga husen omfattade allt från mindre enfamiljshus till stora flerfamiljshus. Aktiebolaget Svenska Trähus i Stockholm anlidade framstående arkitekter men hade också eget arkitektkontor. Boro-hus var ett småländskt företag som från producerade villor

från 1922. Kataloghus finns på många platser i Falkenberg. De ovan nämnda företagen finns representerade med hus bland annat utmed Skepparegatan på Västra gårdet.

De stora kommunsammanslagningarna i Sverige 1952 ledde till ett ökat byggande av medborgarhus och folkets hus. Det uppkom även ett ökat behov av nya kommun- och stadshus. Denna tendens är tydlig i Falkenberg. År 1953 invigs Folkets Hus vid Stortorget. Stadens nya stadshus står färdigt 1959 efter ritningar av arkitekt Lennart Tham. År 1965 inleddes det statligt styrda miljonprogrammet. Regeringen hade tagit beslut om att en miljon bostäder skulle byggas inom en tioårsperiod. Under 1960-talet byggde Stiftelsen Hertingbostäder 370 nya lägenheter i staden. Bland annat byggdes hyreshus i kvarteret Relingen på Västra gårdet och i Sloalyckan på Östra gårdet. Storskaliga byggen med högt tempo resulterade i enhetliga hus. Detta var bland annat ett resultat av lånetaken från staten och den ökade bostads-

**Överst: Folkets hus vid Stortorget.
Under: Stadshuset vid Rådhusorget.**

bristen. Många förknippar miljonprogrammet med hyreshus i tre eller fler våningar, men ungefär en tredjedel av det byggnadsbestånd som uppfördes under denna tid var småhus.

Halland var ett av de län i Sverige där andelen bostäder i småhus översteg flerbostadshusen. I Falkenberg, som har en övervägande del småhusbebyggelse, är detta tydligt. Från slutet av 1960-talet och under 1970-talet sker en markant ökning av villabyggandet. Stora delar av Västra gärdet, Hjortsberg och hela Slättenområdet bebyggdes med villor.

Vid kommunsammanslagningen på 1970-talet gick de före detta småkommunernas allmännyttiga bostadsföretag samman och bildade Falkenbergs Bostads AB. Det nya bolagets första projekt blev två hus på Hallanäsgratan och 70 lägenheter på Tröingeberg.

De svenska stadskärnorna genomgick omfattande förändringar under 1960- och -70-talen. Även i Falkenberg genomgick centrum en sanering. Centrumvaruhus som Domus och centrala parkeringshus fick ersätta den äldre kvartersbebyggelsen.

Efter 1970-talets energikris stagnerade byggbranschen. Regeringen stimulerade marknaden på 1980-talet genom att införa ett

ROT-bidrag. Förkortningen står för reparation, ombyggnad och tillbyggnad. Befintliga byggnader började byggas om i högre rad. Exempel på det går att se i kvarteret Kompassen och delar av Skotet på Västra gärdet där 1940-talshusen år 1985 genomgick omfattande förändringar som bland annat omfattade tilläggsisoleringar och fönsterbyten.

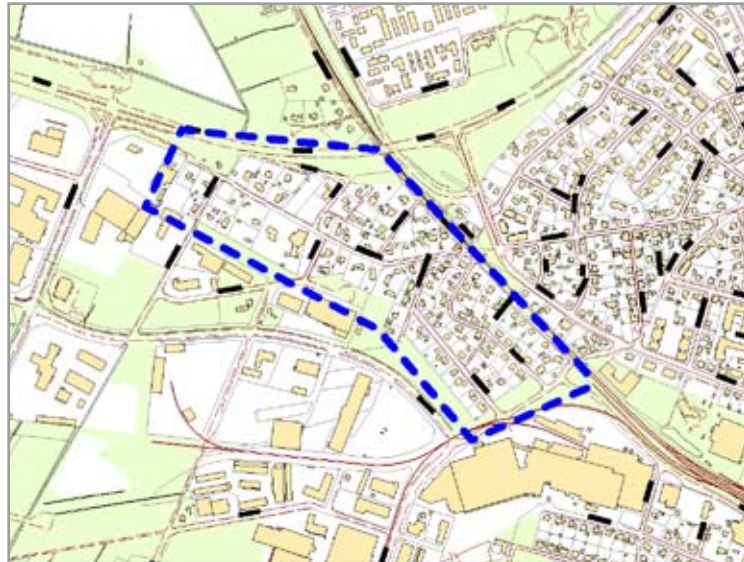
Byggandet tog dock fart igen och under 1980-talet byggdes bland annat ett flertal lägenheter i kvarteret Repslagaren i innerstaden samt i kvarteret Eldonet på Hjortsberg. I början av 1990-talet satsades det stort på området norr om den gamla E6:an. Då byggdes där över 200 lägenheter i en ny stadsdel, benämnd Falkagård.

**Överst: Det tilläggsisolerade kvarteret Kompassen på Västra gärdet.
Till vänster: Villor på Slätten, Spelmannen 4 - 7.**

2. VALENCIA

Området Valencia ligger direkt söder om järnvägen där spåret korsar gamla riksvägen mot Göteborg. I söder angränsar bostadsbebyggelsen till ett sammanhängande industriområde. Valencia omfattar totalt elva kvarter med bostadsbebyggelse som följer ett oregelbundet gatunät. De utgör ingen egentlig stadsdel enligt den av kommunen fastställda indelningen.

Bebyggelsen har en heterogen karaktär och det går att se en kontinuitet i området från 1920-talet fram till 1990-talet. Det är just denna kontinuitet som ger Valencia dess karaktär.

På fastigheten Valencia 1 ligger en äldre dansrotunda som idag inrymmer en färgbutik. Byggnaden, som troligen byggdes under 1920-talet, har grönmålad stående panel och ett plåttäckt tak. Från slutet av 1800-talet, men främst under 1900-talet, var det vanligt att nöjeslokaler av den här slaget anlades runt om i landet. Rotundorna var ett vanligt inslag i arbetarrörelsens folkparker. Byggnaden har ett högt kulturhistoriskt värde.

Överst: Valencia 1. Den gamla dansrotundan är tillbyggd och inrymmer idag en färghandel.

Under: Dansrotundan på Valencia 1.
Foto Linus Almqvist, Falkenbergs museums arkiv.

I kvarteren Dansaren och Dansösen ligger sammanlagt åtta villor. Det som utmärker dessa två kvarter är att byggnaderna är hitflyttade. De låg tidigare längre söderut på mark som idag nyttjas av industrier. Stadsplanen från 1944 avsåg en ändring av användningssättet för de söder därom liggande kvarteren, och planlade för ett sammanhäng-

ande industriområde som skulle nås av ett stickspår från järnvägsstationen.

I Dansaren och Dansösen ligger till övervägande del 1930- och -40-talsvillor i 1,5 plan med sadeltak. Husen har genomgått omfattande förändringar under senare tid genom tilläggsisoleringar och byten av fönster. Den senast byggda, Dansaren 4, uppfördes 1993 och ersatte då en föregångare byggd 1947.

Ovan: Dansaren 2. Under: Olympen 6.

Ovan: Dansaren 4. Under: Olympen 19.

Värdeenhetsligt område i Valencia

— karta sid 190

Inom Valencia finns inga stora områden med samlad och enhetlig bebyggelse. Kvarteren inrymmer dock flera goda exempel på villor från olika decennier.

1. Kvarteren Ormbunken, Olympen och Dirigenten

I dessa tre kvarter ligger bebyggelse med en lång kontinuitet. Några byggnadstyper har lyfts fram framför de andra. Det är främst de välbevarade 1920- och -30-talsvillorna men också goda exempel på senare villaarkitektur från 1940- och -50-talen.

2:1. KVARTEREN ORMBUNKEN, OLYMPEN OCH DIRIGENTEN

Kvarteren Ormbunken, Olympen och Dirigenten avgränsas av Västervägen i sydväst och järnvägen i nordost och består av en heterogen bebyggelse som uppvisar en lång kontinuitet.

Området började bebyggas på 1920-talet men stadsplanen fastställdes av Kung. Maj:t den 27 april 1934. År 1944 reviderades stadsplanen med större hänsyn till de industrier som etablerades sydost om de aktuella kvarteren. Därutöver planerades marken för den idag befintliga Gullbergsvägen att löpa som ett parkområde genom de långsträckta kvarteren.

Bebyggelsen spänner från 1920-talet till 1990-talet. Det som till stor del karaktäriserar området är de uthus som hör till villorna och de väl tilltagna tomterna med äldre fruktträd omgärdade av häckar och utsmyckade grindar.

Inom de båda kvarteren finns ett antal välbevarade villor från 1920- och -30-talen.

Husen har sadeltak, varav de flesta är brutna. Fasaderna är putsade eller klädda med locklistpanel och färgsatta i ljusa kulörer. Fönstren består till övervägande del av två lufter uppdelade i sex rutor, men även fönster med små rutor på de övre partierna förekommer. Husen artikuleras genom dekorativa detaljer som utsmyckningar vid taknocken, rikt dekorerade entréer och dörrar samt mindre fönster. Husen har dock genomgått mer eller mindre omfattande förändringar under årens lopp. Ormbunken 24 ansökte 1958 om bygglov för att sätta upp sidiplattor på fasaden. Byggnaden som idag har grönmålad locklistpanel byggdes till 1999. Olympen 6 byggde till en takkupa under 1950-talets början.

**Till vänster:
Ormbunken 23,
byggt 1932.**

**I mitten och till
höger:
Ormbunken 24.**

Ormbunken 1.

Ormbunken 2.

Ormbunken 3.

Längre ner på Källgatan ligger fem villor från mitten av 1950-talet. Husen består av 1,5 plan, gula och röda tegelfasader och sadeltak

täckta med tegelpannor. Här återfinns en typisk 1950-talsarkitektur med det särpräglade formspråket vid entréer och balkonger.

**Till vänster:
Ormbunken 13.**

**Till höger:
Olympen 10.**

Värdering och rekommendationer Ormbunken, Olympen och Dirigenten

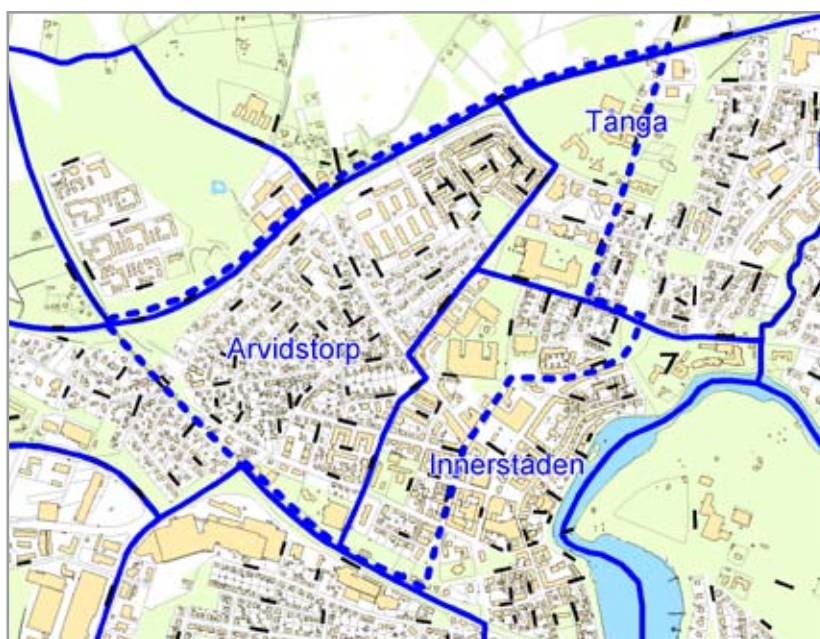
Området besitter höga kulturhistoriska värden då det rymmer en antal välbevarade villor från olika tider. Särskild hänsyn bör tas till de äldre uthus som fortfarande finns kvar och är karaktäriserande för området samt de väl tilltagna tomterna och de äldre fruktträderna. De äldsta husen från 1920-talet har höga kulturhistoriska värden. Här bör de ljusa putsade och panelade fasaderna bibehållas och tillbyggnader undvikas. Fönstren bör bibehållas i nuvarande utformning eller återställas till ursprungligt utseende, avseende både material och utförande.

Olympen 10 och 11 samt Ormbunken 11-13 har arkitekturhistoriska värden genom den typiska 1950-talsarkitekturen. Husens tegelfasader, tegeltäckta sadeltak och detaljer med ett tidstypiskt formspråk bör värnas.

3. ARVIDSTORP OCH DELAR AV INNERSTADEN

Arvidstorp ligger i direkt anslutning till Falkenbergs centrala delar. Det område som behandlas under denna rubrik avgränsas i av järnvägen i sydväst, gamla E6:an i norr samt Holgersgatan fram till Klockaregatan och Murarevägen i öster. (På kartan nedan avgränsas området av den prickade linjen. Egentliga stadsdelar är avgränsade med heldragna linjer.) Området ansluter i öster till det som omfattas av en kulturhistorisk undersökning från 1989 över kvarteren Kyrkan, Prästgården m.fl. Denna omfattar området mellan Holgersgatan och avgränsningen för innerstadens bevarandeplan. (Se sid. 186.)

Kvarteret Svärdet, värdeenhetsligt område nr 11 i "Arvidstorp och delar av innerstaden", har beskrivits mer utförligt i *Kulturhistorisk undersökning av kv. Svärdet och Nyckeln, Falkenberg* av Falkenbergs kommun och Hallands läns museer/Landsantikvarien 1987. (Se sid. 188.)

Stora delar av Arvidstorp var länge utmark bestående av ljunghedar. Sandgatan ledde till stadens torvmosse i väster. Arvidstorp inkorporerades med Falkenbergs stad 1936

då staden utvidgades österut. Området Arvidstorp/delar av innerstaden utgörs idag till största del av heterogen bostadsbebyggelse med en del butiker.

Dan Lundgrens Läderfabrik inrymdes tidigare i de lokaler som nu är Falkenbergs gymnasium och som har en central placering i området. Byggnaderna brann 1956 men byggdes upp igen. Den avlånga fasaden har brutits av genom att en ny entrédel har byggts. Foto till höger Linus Almqvist 1936.

Arvidstorp/delar av innerstaden består till övervägande del av en heterogen villabebyggelse vilken karaktäriserar en stor del av området. Moderna villor från 1970- och -80-talen angränsar till äldre hus från 1900-talets början.

Denna kontinuitet i tillväxt ger området höga värden. Vid förändringar i bebyggelsen ska särskild hänsyn tas till helheten vad gäller byggnadernas storlekar, läge på tomten och takformer. En heltäckande inventering av varje enskild byggnad bör göras för området.

Drängen 3.

Opalen 17.

Skärdegen 1.

Det som kännetecknar området är även den kuperade terrängen och det slingrande gatunätet upp efter Postvägen. Rörbecksgatan med sin allé har stor betydelse för stads-

bilden. Arvidstorpsvägen, som är en äldre infartsväg till staden, har även den ett stort miljöskapande värde för området och staden.

Postvägen.

Arvidstorpsvägen.

Rörbecksgatan.

Arvidstorp/delar av innerstaden består dock inte bara av villabebyggelse. Ett flertal kvarter med flerfamiljsbostäder i två, tre och fyra våningar från olika decennier ligger införlivade med den lägre bebyggelsen.

Holgersgatan 7 var Stiftelsen Hertingbostädernas första centrumfastighet. Huset stod färdigt 1955 och inrymde 11 lägenheter samt lokaler för verksamheter på markplan. Brandstationen ligger på andra sidan Holgersgatan och stadens brandmän fick på 1950-talet förtur till lägenheterna. I bottenvåningen låg bland annat barnavårdsmottagningen, stadsläkare, sjukkassa, tandläkare och en golvfirma. Ena gaveln pryds av en målning av Varbergskonstnären Gunnar Petersson. Idag är de tidstypiska dörrarna och balkongfronterna utbytta.

Holgersgatan 7.

År 1960 stod 25 lägenheter på Biblioteksgatan, i kvarteret Kvarnvingen, färdiga. Husen i tre våningar och källare har slät ljus puts i två nyanser och sadeltak. De kvadratiska fönstren består av en luft.

I kvarteret Repslagaren byggdes 139 lägenheter 1982. Fyrvåningshusen är grupperade kring en innergård. Fasaderna består av gult tegel. Karmarna runt enluftsfönstren är mörka.

I kvarteret Nyckeln byggdes nya hyreshus på 1990-talet. FaBo-huset med den Sven Ljungberg-dekorerade fasaden stod färdig 1995.

För närvarande, 2004, pågår byggnationen av nya flerfamiljshus i korsningen Ringvägen-Sandgatan, i kvarteret Trädgården. De vitputsade fasaderna får ett samspel med partier i glas och mörk liggande panel.

Över: Kvarnvingen 10.
Under: Nyckeln 6.

Över: Repslagaren 22.

Under: Trädgården 19

Inom Arvidstorp/delar av innerstaden finns heterogen bebyggelse med företrädevis villor. Det går att avläsa en kontinuitet från 1900-talets början fram till idag. Eftersom rapporten syftar till att lyfta fram enhetliga områden kommer den heterogena villabebyg-

gelsen som kanske är det mest signifikanta för området i skymundan. Denna skulle behöva inventeras och studeras mer ingående. Elva områden med enhetlig bebyggelse har lyfts fram.

Värdeenhetsliga områden inom Arvidstorp/delar av innerstaden —karta s 190

1. Kvarteren Vinkeln och Passaren

Dessa två kvarter utgör en homogen miljö med 1930-40-talsbebyggelse. Alegränd har en samlad gatubild med villor och flerfamiljshus i funktionalistisk stil. Arkitekt bakom flertalet av husen var Carl Landsten.

2. Kvarteret Ormen

Utmed Sandgatan ligger fyra villor som troligen byggdes under 1930-talet. De bildar en enhetlig del av Sandgatan som annars är en gata med heterogen bebyggelse.

3. Fastigheterna Tältet 1-4

Utmed Rörbecksgatan ligger fyra flerfamiljshus från 1930-talet. Trots att byggnaderna genomgått ett antal exteriöra förändringar är 1930-talets formspråk tydligt avläsbart.

4. Måsen 2 och 13

I kvarteret Måsen finns fyra flerfamiljshus i två våningar med sadeltak. Husen byggdes mellan 1943 och 1955 och är en mycket välbevarad och tidstypisk miljö.

5. Kvarteren Lantarbetaren och Rättaren

Runt en öppen gräsyta grupperar sig sju tvåvånings lamellhus från 1960-talets början. Det är en tidstypisk miljö från denna tid.

6. Kvarteret Herdinnan

Kvarteret utgörs av en enhetlig bebyggelse från 1960 med sammanbyggda lamellhus i fyra våningar.

7. Kvarteren Odal mannen och Fogden

Utmed Gråstensvägen ligger ett antal 1,5-plansvillor från 1950-talet. Det är en typisk 1950-talsarkitektur som återfinns på ett flertal platser i Falkenberg.

8. Kärralyckan 4-7

På Kärralyckan ligger sammanlagt 15 flerbostadshus i två och tre våningar. Det är ett trafikseparerat område med en enhetlig utformning.

9. Kärralyckan 1-3 och Brattalyckan

På Brattalyckan och delar av Kärralyckan ligger en tät bebyggelse med radhus och kedjehus som byggdes i omgångar från 1970-talets slut.

10. Repslagaren 16-20

Utmed Norra Ringvägen ligger en radhuslänga från 1970-talet. Husen har en enhetlig utformning med höga arkitektoniska värden.

11. Kvarteret Svärdet

Kvarteren Nyckeln och Svärdet har tidigare inventerats 1987. Inom kvarteret Nyckeln har ny bostadsbebyggelse uppförts omkring år 1990 och endast några få äldre byggnader finns kvar. Kvarteret Svärdet är i stora delar oförändrat sedan utbyggnaden i början av 1900-talet, med enstaka undantag. Kvarteret har mycket höga kulturhistoriska värden.

Sammanlagt åtta byggnader i kvarteren är ritade av Falkenbergsarkitekten Carl Landsten som även ritat ett flertal egnahemsvillor på Herting. Husen han ritat i de två aktuella kvarteren är Vinkeln 5 och 6 och Passaren 4, 5, 7, 8, 9 och 10.

Husen uppfördes i två våningar med flacka sadeltak och ljusa putsade fasader, helt i enlighet med för tiden rådande ideal. Fönstren består i de flesta fall av två lufter. Den karaktäristiska fönsterplaceringen nära hörnen är tydlig på Passaren 4, där de tillsammans

skapar horisontella band. Entréerna är enkelt och stilrent utformade med smäckra trappräcken och små skärmtak. I vissa fall flankeras de av runda fönster på var sida om entrén.

Några av husen har tilläggsisolerats och fått nya fasadbeklädnader under senare år. Passaren 7 kläddes 1978 med gult fasadtegel, Passaren 9 har fått vitt fasadtegel, Passaren 10 fick en isolering täckt med beige Finnwood 1979 och Vinkeln 2 försågs samma år med gul fasadsten. Även fönster har bytts ut och balkonger byggts till.

Vinkeln 6.

Vinkeln 6, 5 och 4.

Passaren 4.

Passaren 5.

Passaren 10.

I Vinkeln 1, som angränsar till Holgers plan, ligger ett flerfamiljshus från 1948. Byggnaden som ritades av Per Mårtensson består av tre våningar och källare. Det flacka sadeltaket är valmat, fasaden har ljus slät puts och fönst-

ren består av en och två lugter. De ursprungliga entrédörrarna i trä och glas är bevarade, vilket är relativt ovanligt på flerfamiljshus från den här tiden i Falkenberg. De är värdefulla för husets formspråk.

Vinkeln 1.

1969 byggs Focus-husen vid Sandgatan-Holgersgatan 25 (Passaren 13). Husen kom att innefatta 14 handikappsanpassade lägenheter och 14 vanliga lägenheter samt en läkarstation. Huset består av tre byggnadskroppar varav den mittersta är i två plan medan de andra har tre våningar. Sadeltaken är valmade och täckta med rött taktegel. Fasaden består av rött tegel medan bottenvåningen har vitt fasadtegel. Även fönstren markeras av omfattningar av vitt tegel.

Passaren 13.

Värdering och rekommendationer Vinkeln och Passaren

Området har en enhetlig och sammanhållen arkitektur trots att flera av byggnaderna genomgått fasadförändringar. Den tydliga 1930- och -40-talsarkitekturen är viktig att värna och byggnadernas exteriörer bör skyddas med bestämmelser i plan. Tillbyggnader och byten av fönster och dörrar bör ej tillåtas. Byggnaden som idag inrymmer Pingstkyrkan har höga arkitektoniska värden och är ett av Falkenbergs mest framstående exempel på 1930-talsarkitektur. Byggnaden bör skyddas med q-bestämmelser i plan. Flerbostadshuset mot Holgers plan bör bevaras intakta vad gäller fasader, fönster, balkonger och entréer.

3:2. KVARTERET ORMEN

Utmed Sandgatan ligger fyra villor som troligtvis byggdes under 1930-talet. De har samtliga sadeltak. Taket på Ormen 14 är brutet.

De två byggnaderna i mitten, Ormen 6 och 13, har klätts in med vitt tegel på bottenvåningen och panel på gavelpetsarna. Deras fönster har bytts mot perspektivfönster.

Ormen 12 och 14 är mer välbevarade. De har båda tvåluftsfönster med sex rutor samt solfjädersspröjsade lunettfönster på gavelröstena. Ormen 12 har fasader av vit falkenbergsputs och mörka fönsterbågar och karmar, medan Ormen 14 har ljusblå locklistpanel med vita knutar, karmar och fönsterbågar.

Sandgatan.

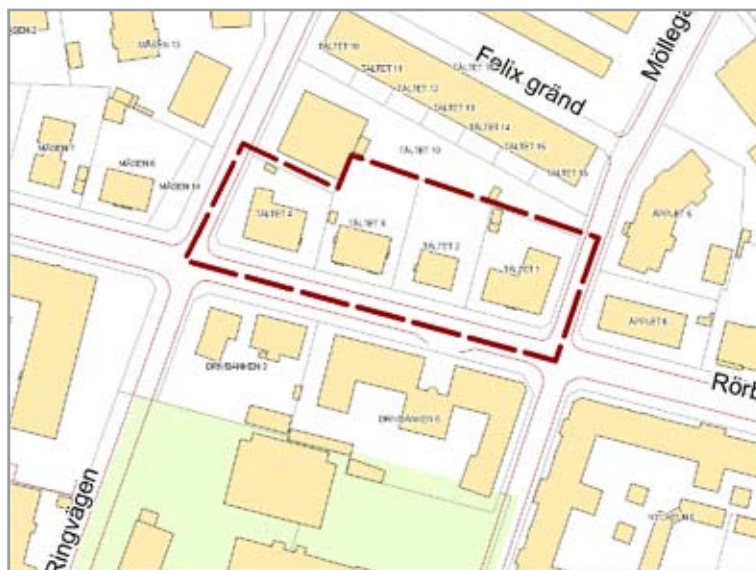
Ormen 12.

Värdering och rekommendationer kvarteret Ormen

Byggnaderna och den allékantade Sandgatan skapar tillsammans en kulturhistoriskt värdefull miljö. Helheten och gatubilden bör värnas. Ormen 12 och 14 är välbevarade och de putsade och panelade fasaderna samt fönstren bör bibehållas.

3:3. TÄLTET 1-4

I södra delen av kvarteret Tältet utmed Rörbecksgatan ligger fyra flerfamiljshus från 1930-talet. Husen med sina två våningar och sadeltak bildar en enhetlig gatubild ut mot Rörbecksvägen.

Samtliga hus har släta putsfasader i ljusa kulörer. Sadeltaken är täckta med rött tegel. Fönstren består av två lufter som var tidstypiskt på 1930-talet. De har dock blivit ersatta med moderna roterande fönster med mittpost på Tältet 4. Entréerna har portar i trä och glas, som olyckligtvis har bytts mot

aluminiumdörrar i ett par fall. Portarna kröns av mindre skärmtak. Trots att husen har genomgått flera förändringar så är 1930-talets formspråk tydligt. Detta mycket på grund av att de slätputsade fasaderna och de tidstypiska balkongerna har behållits.

Tältet 1.

Tältet 4.

På andra sidan Möllegatan ligger fastigheten Äpplet 6 som byggdes under samma tid och med liknande formspråk. Fasaderna har dock blivit tilläggisolerad med gult tegel.

Tältet 1 som är byggt i vinkel uppfördes 1935 efter ritningar av Oskar Nygren. Huset putsades med serpenitputs. Samme arkitekt ritade även Tältet 4 som byggdes 1939. De två mittersta husen uppfördes av Bröderna Bengtsson, Tältet 2 1933 och Tältet 3 1936.

Överst: Tältet 3. Under: Tältet 4.

Typiskt för 1930-talets arkitektur är de släta putsfasaderna och avsaknaden av dekor. Husen har ofta stora ljusinsläpp genom fönsterband och fönster som möts i hörnen, vilket är tydligt på Tältet 4. Även mindre runda fönster är vanligt förekommande. Exempel på detta finns på gaveln på Tältet 1. Balkongerna har i många fall rundade former och glesa balkongräcken som förekommer på Tältet 1 och 4.

Värdering och rekommendationer Tältet 1 - 4

Byggnaderna har ett tidstypiskt formspråk och höga arkitektoniska värden. Miljöns helhet bör skyddas. Karaktäristiskt för byggnaderna är de släta putsfasaderna, de rundade balkongerna, fönstrens placering nära hörnen samt de vertikala fönsterbanden vid trapphusen. Dessa typiska detaljer bör bibehållas. Vid eventuella framtida ombyggnader bör redan utbytta fönster ersättas med träfönster i samma utformning som de ursprungliga. Bevarade 1930-talsmiljöer av den här slaget har höga kulturhistoriska värden och ett varsamt hanterande av husen gör att värdet ökar med tiden.

3:4. MÅSEN 2 OCH 13

I kvarteret Måsen ligger fyra flerfamiljshus från 1940- och 1950-talen.

**Måsen 13. Foto från Falkenbergs museums arkiv.
Under: Måsen 13 idag.**

På fastigheterna Måsen 2 och 13 ligger sammanlagt fyra tvåvåningshus med källare. De två första husen som byggdes ligger utmed Ringvägen. De uppfördes 1943 som pensionärshem. Husen har en slät gul puts och sadeltak täckt med rött fasadtegel. På taken finns takkupor med ett par fönster. Fönstren har en tidstypisk utformning och består av två lufter. Entréerna, som är placerade på gavlarna, accentueras av rött tegel. Porten består av trä och glas. Ovanför entréerna sitter balkonger med glesa balkongräcken.

År 1950 byggdes Måsen 2. Huset uppfördes av Bröderna Bengtsson efter ritningar av ingenjör Bruno Andersson. Fasaden putsades med grön puts med en ytbehandling av serponit och sadeltaket täcktes med taktegel. Tvålufts-fönstren har vita karmar och bågar. Balkongfronterna av korrugerad plåt är rundande i hörnen och har öppningar med dekorativa smidesdetaljer. Även här accentueras porten av en murad omfattning.

Det fjärde huset, som står med gaveln mot Måsalyckevägen, byggdes 1955 efter ritningar av arkitekt Gunnar Lydh. Det är tydligt att det här huset byggdes senast av de fyra. Här har arkitekturen ändrats och formspråket är ett tydligt resultat av 1950-talets ideal. Fasaderna består av ett samspel mellan slät gul och

beige puts och rött fasadtegel. Sadeltaket är täckt med rött tegel. Perspektivfönstren, som blev vanliga på 1950-talet, har nästintill en kvadratisk form. Balkongerna som är placerade på husets gavlar är indragna och ligger i liv med fasaden.

Värdering och rekommendationer Måsen 2 och 13

De fyra flerfamiljshusen i kvarteret Måsen utgör en mycket välbevarad 1940- och -50-talsmiljö med höga kulturhistoriska värden. Husens exteriörer bör bevaras och skyddas och hänsyn tas till områdets helhet. De slätputsade fasaderna, fönstren, entréerna och balkongerna är viktiga för husens formspråk. Stor hänsyn bör även tas till gårdarna.

3:5. DELAR AV RÄTTAREN, LANTARBETAREN OCH LANTBRUKAREN

I kvarteren Rättaren, Lantarbetaren och Lantbrukaren ligger sammanlagt sju lamellhus i två våningar placerade kring en öppen

gräsyta. Husen uppfördes åt HSB 1962 av byggnadsfirman Eric Berg i Falkenberg efter ritningar av Gunnar Lydh, Bruno Andersson arkitektbyrå.

Husen har fasader av rött tegel och plana tak. Den här typen av plana och låga lamellhus blev vanligt förekommande under 1960-talet. Fönstren är kvadratiska och består av en och två lufter. På husens baksidor täcker inglasade balkonger hela fasaden. Entréerna består av pardörrar i trä och glas och ovanför

sitter skärmtak. Bredvid porten finns ljusblå målade partier och HSB:s emblem. Garagelängorna mellan husen byggdes till 1988. Bostadshusens södra gavlar kläddes med steniplattor 1991, därigenom har fönstren där fått en mer indragen placering.

Värdering och rekommendationer delar av Rättaren m.fl.

Området utgör en typisk 1960-talsmiljö. Husens tidstypiska arkitektur och framför allt entréerna och tegelfasader bör bibehållas.

3:6. KVARTERET HERDINNAN

I kvarteret Herdinnan, mellan Viljans väg och Europaväg 6, ligger sammanbyggda flerbostadshus i fyra våningar. Stadsplanen för området fastställdes 23 januari 1959.

Husen som uppfördes 1960 ägs av Riksbyggens Bostadsrättsförening och ritades av Riksbyggens Arkitektkontor. Fasaderna består av rött tegel och röda steniskivor på

gavlarna. Sadeltaken är täckta med papp och tegel. En del entréer består av skärmtak med sidovägg och pelare, medan andra har en indragen placering i huset. Portarna består av dubbeldörrar i trä med fönsterglas.

Garage finns dels inrymda i husens bottenvåningar, dels i garagelängor som förbinder husen med varandra.

Värdering och rekommendationer Herdinnan

Kvarteret utgörs av en typisk 1960-talsbebyggelse. Husens exteriörer med tegelfasader bör bibehållas. Av vikt är de ännu bevarade entréerna med träportarna.

3:7. DEL AV KVARTEREN SÅNINGSMANNEN, ODALMANNEN OCH FOGDEN

Längs Gråstensvägen ligger en enhetlig villabebyggelse från 1950-talet. Husen i 1,5 plan har samtliga sadeltak med relativt stark taklutning. Villorna ligger lätt indragna på tomterna med takfallen mot gatan. Fasaderna består av rött och gult tegel. Taken är täckta med rött och svart tegel.

Några av husen uppfördes som monteringsfärdiga kataloghus. Fogden 1, som byggdes 1952, är ritat av Eksjö hus, Fogden 3 och Odalmannen 4 ritades av AB Standardhus 1958 respektive 1957 och Fogden 5 ritades av AB Mjöbäck's Träindustri 1958. Ingenjör Bruno Andersson, verksam i Falkenberg, ritade Fogden 3 och 4 samt Odalmannen 6 mellan åren 1957 och 1964.

Såningsmannen 1.

Fogden 5.

Odalmannen.

Värdering och rekommendationer för del av Såningsmannen, Odalmannen och Fogden

Husen har med sina tegelfasader en typisk 1950-talsarkitektur som går att se på flera ställen i Falkenberg, bland annat i kvarteren Länsmannen, Läderlappen, Klasen, Klippan och Kniven på Herting.

Det enhetliga formspråket är viktigt att värna. Av stor vikt är tegelfasaderna samt fönster, balkonger och entréer. Tillbyggnader och nya takkupor bör undvikas mot gatan.

3:8. KÄRRALYCKAN 4 - 7

I kvarteret Kärralyckan finns en sammanhållen flerbostadsbebyggelse som uppfördes av och för Svenska Riksbyggen 1973.

De sammanlagt 15 husen i två och tre plan har fasader av gult tegel och gula steniskivor i kombination med plåt och träpanel. Taken som är täckta med papp är sluttande och plana. Markerande är den takfot i brun plåt som sattes dit 1982. Tvåglasfönstren består av en luft. De indragna balkongerna har

fronter av svart och röd plåt som ligger i liv med fasaden. Ett flertal av balkongerna har glasats in under senare år. Även entréerna har en indragen placering och portarna i trä är bevarade.

Området är trafikseparerat och garage-längor angränsar till bostäderna. Mellan bebyggelsen finns gemensamma grönytor, boulebana, tennisbana och lekplatser.

Värdering och rekommendationer Kärralyckan

Kärralyckan utgör en sammanhållen miljö. Den enhetliga utformningen bör värnas.

3:9. KÄRRALYCKAN 1-3 OCH BRATTALYCKAN

I kvarteret Brattalyckan ligger en tät villa- och radhusbebyggelse med små hus. Området, som byggdes av Svenska Riksbyggen, är trafikseparerat och kvarterets smala gator helt bilfria. Utmed Kärrrets väg och Petters väg ligger garagelängor och parkeringsplatser. Inom området finns gemensamma lekplatser och grönytor.

Området bebyggdes i omgångar från slutet av 1970-talet fram till början av 1990-talet. Husen har stående lockpanel i ljusa kulörer. Saldeltaken, med olika lutningar, är täckta med röda betongpannor. Tomterna är små och på framsidorna finns mindre förrådsbyggnader som skärmar av entréerna.

Värdering och rekommendationer Kärralyckan 1-3 och Brattalyckan

Området uppvisar en typisk småhusbebyggelse. Trots de olika hustyperna finns en väl sammanhållen helhet. Den enhetliga färgsättningen bör bibehållas.

3:10. REPSLAGAREN 16-20

I kvarteret Repslagaren ligger en radhuslänga omfattande fem bostäder i två våningar med källare. Husen uppfördes i mitten av 1950-talet åt HSB. De ligger snett i förhållande till gatulinjen och har en förskjuten placering i förhållande till varandra. På framsidan finns små tomter och som gräns mellan husen ligger garage med sneda tak. Fasaderna är putsade med ljus puts. Fönstren har olika

storlekar. Det på övervåningen har två lufter med vädringsfönster medan de andra består av en luft. Bågar och karmar är mörka medan fönstren markeras av en ljus omfattning i putsen. Entréerna har en estetisk utformning med ett snett skärmtak som bärs upp av en smal pelare. På baksidan finns balkonger med fronter av korrugerad plåt med en öppning av smide.

Värdering och rekommendationer Repslagaren 16-20

Husen har höga arkitektoniska kvaliteter. Den enhetliga utformningen bör bibehållas och tillbyggnader ej tillåtas. Av stor vikt är de ljusa putsade fasaderna, fönstren och deras placering, balkongerna samt entréerna. Fler utvändiga tilläggsisoleringar bör ej tillåtas.

3:11. KVARTERET SVÄRDET

Kvarteret Svärdet inventerades 1987 av Hallands läns museer/Landsantikvarien på uppdrag av kulturnämnden i Falkenberg. Kvarterets äldre bebyggelse med bostadshus och verksamheter har vuxit fram i stadens dåvarande utkanter under decennierna kring sekelskiftet 1900 och är fortfarande mycket välbevarad. Inventeringsrapporten från 1987

innehåller en omfattande etnologisk dokumentation av livet i kvarteret under första hälften av 1900-talet. Det numera centrala läget har gjort tomterna attraktiva för exploatering, något som har diskuterats ända sedan 1970-talet. Tomternas numrering 1-8 fastställdes 1961. Därefter har tomt nr 9 tillkommit efter uppdelning av tomt nr 3.

Svärdet 1: Torggatan 8/Holgersgatan 9

I tomtens inre hörn ligger ett bostadshus i 1,5-plan från 1900-1905 sammanbyggt med ett lika högt f.d. bageri/bostadshus i vinkel. Husen är i sin tur sammanbyggda med åt norr en envånings f.d. affärslokal, numera restaurang, och en förrådsbyggnad åt öster. Mot Torggatan har tidigare funnits ett växthus. Den öppna planen används nu för utservering.

Svärdet 2: Holgersgatan 21

Med gaveln och ett utbyggt entréparti mot Holgersgatan ligger Falkenbergs första Folkets Hus från 1914. Den putsade gula fasaden är rikt dekorerad med detaljer i vit slätputs. En sentida tillbyggnad fortsätter mot tomtens inre hörn, där det bildar vinkel med ett reveterat gårdshus/bostadshus från 1900-talets början. I dess bottenvåning fanns tidigare ytterligare en samlingshall. Inne på den kullerstensbelagda gården växer en stor bok.

Svärdet 3/9: Sandgatan 13/Holgersgatan 23

Mot Holgersgatan ligger ett bostadshus i fyra våningar med butiker i bottenvåningen, uppfört på 1980-talet. Det är sammanbyggt med ett trevånings funkishus från 1938, också det med butikslokaler i bottenvåningen. Funkishuset delar innergård med gamla biograf Olympia på tomt nr 9, numera fotomuseum, i en låg träbyggnad från 1910. Där hade även Frälsningsarmén tidigare en samlings-sal.

Överst: Funkishuset i hörnan Sandgatan/Holgersgatan. Näst överst: Sandgatan med huvudbyggnaden på Svärdet 4 till vänster och Olympia på Svärdet 9 i mitten. Till vänster: Gamla biograf Olympia från gårdssidan. Under till höger: Gårdshuset på Svärdet 4. Längst ner till höger: Bostadshuset på Svärdet 5.

Svärdet 4: Sandgatan 15

Tomten innehåller två bostadshus i trä med vitmålad liggande panel; en fristående huvudbyggnad mot Sandgatan och ett mindre gårdshus med valmat tegelklätt sadeltak och stora korsfönster. Gårdshuset är sammanbyggt med ett långsmalt förråd, som tidigare innehållit brygg- och bakstuga, tre vedbodar, dass och gödselkammare. En trädgård sträcker sig i nord-sydlig riktning över hela tomten.

Svärdet 5: Sandgatan 17/Möllegatan 18

Inne på hörntomten, mot östra gränsen, ligger ett bostadshus från början av 1900-talet. Kvarterets yttre hörna upptogs ursprungligen av en stor trädgård, som fick ge plats åt en bensinstation 1933. En servicehall/bilverkstad från 1945 i putsad betong har sin gavel åt Möllegatan. Bensinstationen är numera borttagen och platsen används för bilparkering.

Ovan till vänster: Bilverkstaden på Svärdet 5. Till höger: Möllegatan med bostadshuset på Svärdet 6 längst till vänster. Undet till vänster: Västra bageriet på Möllegatan.

Svärdet 6: Möllegatan 16

Mot tomtens södra gräns ligger det långsmala Västra Bageriet med gaveln och butiksingången mot Möllegatan. Byggnaden har använts som bageri sedan 1923 och har haft sitt nuvarande utseende sedan 1945. Mot Möllegatan ligger också ett bostadshus i 1,5 plan från 1906 som byggdes om 1950 då det fick bred frontespis åt gatan.

Svärdet 7: Torggatan 12/Möllegatan 14

Centralt placerat på tomten ligger ett bostadshus från 1900-talets början. Huset är 1,5 plan i trä med liggande brunmålad panel, åt söder stående. Snett bakom, i tomtens sydöstra hörn, ligger ett uthus från samma tid. Det har stående lockläktpanel som tidigare varit rödslammad, med som nu är målad i samma bruna oljefärg som huvudbyggnaden.

Till vänster: Uthuset på Svärdet 7. Under till vänster: Bostadshuset på Svärdet 7. Under till höger: Del av Möllevägsskolan på andra sidan Möllegatan.

Svärdet 8: Torggatan 10

Långt inne på tomten ligger en stor röd tegelbyggnad med trappgavlar, även på frontespisen över den utbyggda entrén mot öster. Det är det f.d. Norra Ordenshuset, uppfört kring sekelskiftet 1900 för Nationalgoodtemplarlogen. Senare blev huset biograf med namnet "Storan", som numera tillhör biografen Folkets Hus. Interiören är också välbevarad. Gårdsplanen används idag för parkering.

Värdering och rekommendationer Kvarteret Svärdet

Kvarterets äldre bebyggelse har ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde, såväl med avseende på de enskilda byggnaderna som i sin helhet. Husen berättar om de händelserika årtiondena efter sekelskiftet 1900, när Falkenberg utvecklades som industristad och folkrörelserna etablerade sig. Utanför det dåvarande stadsplanerade området växte bebyggelsen fram där möjligheter och medel fanns. Bostäder, hantverk, småindustri och butiker samsades på tomterna och gör så än idag i kvarteret Svärdet. Av de gamla bostadshusen i kvarterets södra och västra delar har flertalet till stora delar kvar sin ursprungliga exteriör, liksom det pittoreska och välbesökta Västra Bageriet. I samma kvarter finns dessutom inte mindre än tre vackra och välbevarade samlingslokaler för respektive arbetar-, nykterhets- och frikyrkorörelsen, något som troligen är unikt för landet. Bilverkstaden i kvarterets sydvästra hörna visar hur nya verksamheter vid 1900-talets mitt kunde integreras i en äldre bebyggelse. Kvarteret ger en anknytning tillbaks i tiden och har ett symbolvärde som inte bör underskattas.

Hela kvarteret är utomordentligt skyddsvärt och bör bevaras. Restaureringar bör ske med varsamhet och respekt för byggnadens individuella historia och utförande. Vid färgsättning bör antikvarisk expertis konsulteras. Kvarterets trädgårdar och öppna ytor är också av vikt för helhetsintrycket.

Bevarandebeståndet prövas idag i förhållande till andra kommunala intressen. För närvarande (september 2005) är kvarteret föremål för planarbete, som kommunstyrelsen beslutat ska ge möjlighet till ny bebyggelse. Denna kan komma att ersätta de befintliga husen inom Svärdet 4, 5, 6 och 7.

FOTO

Inventeringens digitala foton finns på CD hos Falkenbergs museum och på Stadsbyggnadskontoret i Falkenberg.

TIDIGARE INVENTERINGAR MED KARTOR

Falkenbergs kommun:

Falkenberg – stad att bevara. Populärutgåva av bevarandeplanen för Falkenbergs innerstad (1991)

Bevarandeplanen antogs av kommunfullmäktige 1986. Den bygger på en total byggnadsinventering som utfördes 1982 av Hallands läns museer, Landsantikvarien. (D.v.s. alla byggnader inom det avgränsade området inventerades.) Se karta sid 185.

Utvalda hus är klassade enligt:

- Byggnadsklass 1: Byggnad av större kulturhistoriskt värde, som inte får förändras exteriört. (Rött på kartan.)
- Byggnadsklass 2: Byggnad av större kulturhistoriskt värde, vars yttre form och allmänna karaktär ej får förvanskas. (Rödrutigt på kartan.)
- Miljöbeteckning M: Område av särskilt kulturhistoriskt värde och av stor betydelse för stadsbilden. Beteckningen omfattar även gator, torg och platser. (Blått på kartan.)

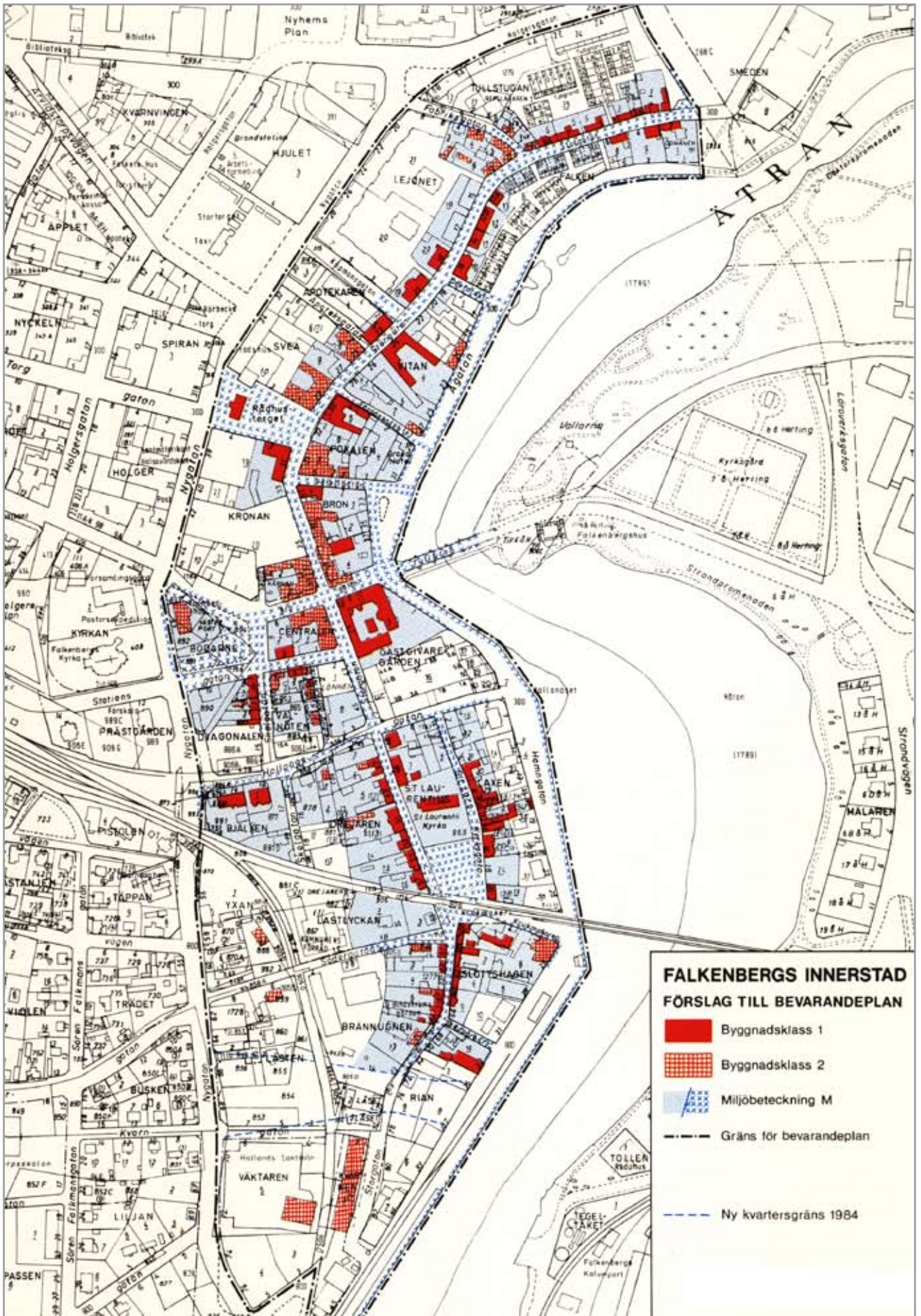
Falkenbergs kommun och Hallands läns museer, Landsantikvarien:

Förslag till bevarandeplan: Herting. Kv Mälaren, Mältaren, Planterlyckan, Ryggåsen och Tegelbacken. (1993)

Bevarandeplanen för delar av Herting antogs av kommunfullmäktige 1993. Underlaget är en total byggnadsinventering och kulturhistorisk undersökning som Landsantikvarien utförde 1984. Rapporten redogör för områdets kulturhistoriska värden och hur de bör bevaras. Materialet är avsett som underlag vid planfrågor i området.

Resterande delar av Herting utgör värdeenhетliga områden i "Stadens yttre årsringar", se sidorna 93 - 112.

Riksintresse:

1987 blev Falkenbergs innerstad utsedd av regeringen till riksintresse enligt dåvarande naturresurslagen, nuvarande miljöbalken. I hela Halland finns 42 kulturmiljöer av riksintresse varav sex i Falkenbergs kommun. Skrivelsen från riksantikvarieämbetet till regeringen inför utnämningen beskriver hur Falkenbergs stadskärna framstår ”som en av de värdefullaste och bäst bevarade stadsmiljöerna i södra Sverige, varför det är angeläget att den behandlas på sådant sätt att dessa värden bevaras åt framtiden till glädje också för kommande generationer”. (Citat och karta på sid. 146-147 ur ”Falkenberg – Stad att bevara”.)

Förutom det område som omfattas av bevarandepLANEN ingår också kvarteren Kyrkan och Prästgården (se nedan), stationsområdet samt området kring kapellkyrkogården och borgruinen på andra sidan Tullbron. Beteckningen på riksintresset är KN 21.

Riksintressebegreppet avser att skydda kulturmiljön mot ingrepp som kan skada kulturvärdena i samband med planering och byggande. Kommunerna bör förebygga sådana ingrepp genom planbestämmelser. Länsstyrelserna ska uppmärksamma att värdena beaktas.

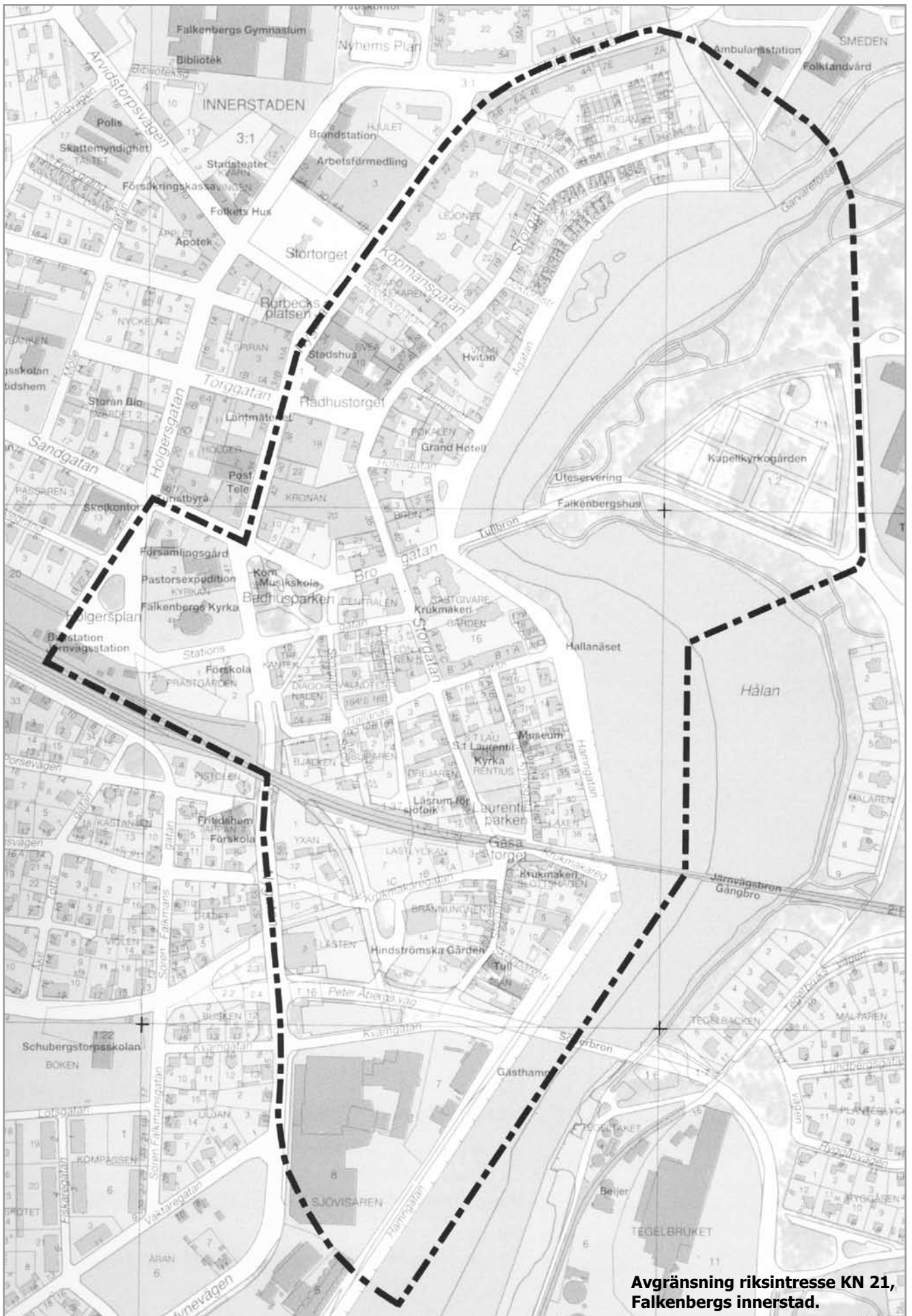
Falkenbergs kommun och Hallands läns museer, Landsantikvarien:

Kulturhistorisk undersökning av kvarteren Kyrkan, Prästgården m.fl. (1990)

Rapporten kompletterar bevarandepLANEN med avseende på riksintresseområdet i stadens västra delar. Kvarteren Kyrkan och Prästgården samt området kring järnvägsstationen ingår i riksintresset men kom inte med i bevarandepLANEN.

Dessutom undersöktes den numera till största delen rivna bebyggelsen i kvarteren Holger, Spiran (med f.d. Lyckan) och Hjulet samt Stortorget, d.v.s. området mellan Holgersgatan och Nygatan. Området angränsar i öster till bevarandepLANENS och i väster till det område som inventerats i ”Stadens yttre årsringar”.

**Avgränsning riksintresse KN 21,
Falkenbergs innerstad.**

Falkenbergs kommun och Hallands läns museer, Landsantikvarien:
Kv. Svärdet och Nyckeln, Falkenberg. Kulturhistorisk undersökning. (1987)

1987 blev kvarteren Svärdet och Nyckeln aktuella i samband med planer för rivning och nybebyggelse. Hallands Läns museer, Landsantikvarien genomförde då en inventering och utförlig dokumentation av kvarteren på uppdrag av Kulturnämnden i Falkenbergs kommun.

Sedan dess har stora delar av den gamla bebyggelsen i kvarteret Nyckeln rivits, men kvarteret Svärdet är fortfarande oförändrat. Kvarteret utgör värdeenhetsligt område 3:11 i "Stadens yttre årsringar". Se sidorna 53-56.

Hallands läns museer, Landsantikvarien:

Östra gårdet, Falkenberg. Kulturhistorisk undersökning av de äldsta egnahems-kvarteren. (1995)

I rapporten beskrivs byggnaderna i de äldre egnahems-kvarteren i det skick de befann sig 1995, mot bakgrund av en historik över området. Syftet var att sprida information om den kulturhistoriskt intressanta miljön.

Värdeenhetsligt område 4:7 i "Stadens yttre årsringar", Falkvägen i N-kvarteren, ligger inom detta område. Se sidorna 73-74.

Falkenbergs kommun och Hallands läns museer, Landsantikvarien:
Bygd att vårda! Kulturmiljövårdsprogram för Falkenbergs kommun (1991)

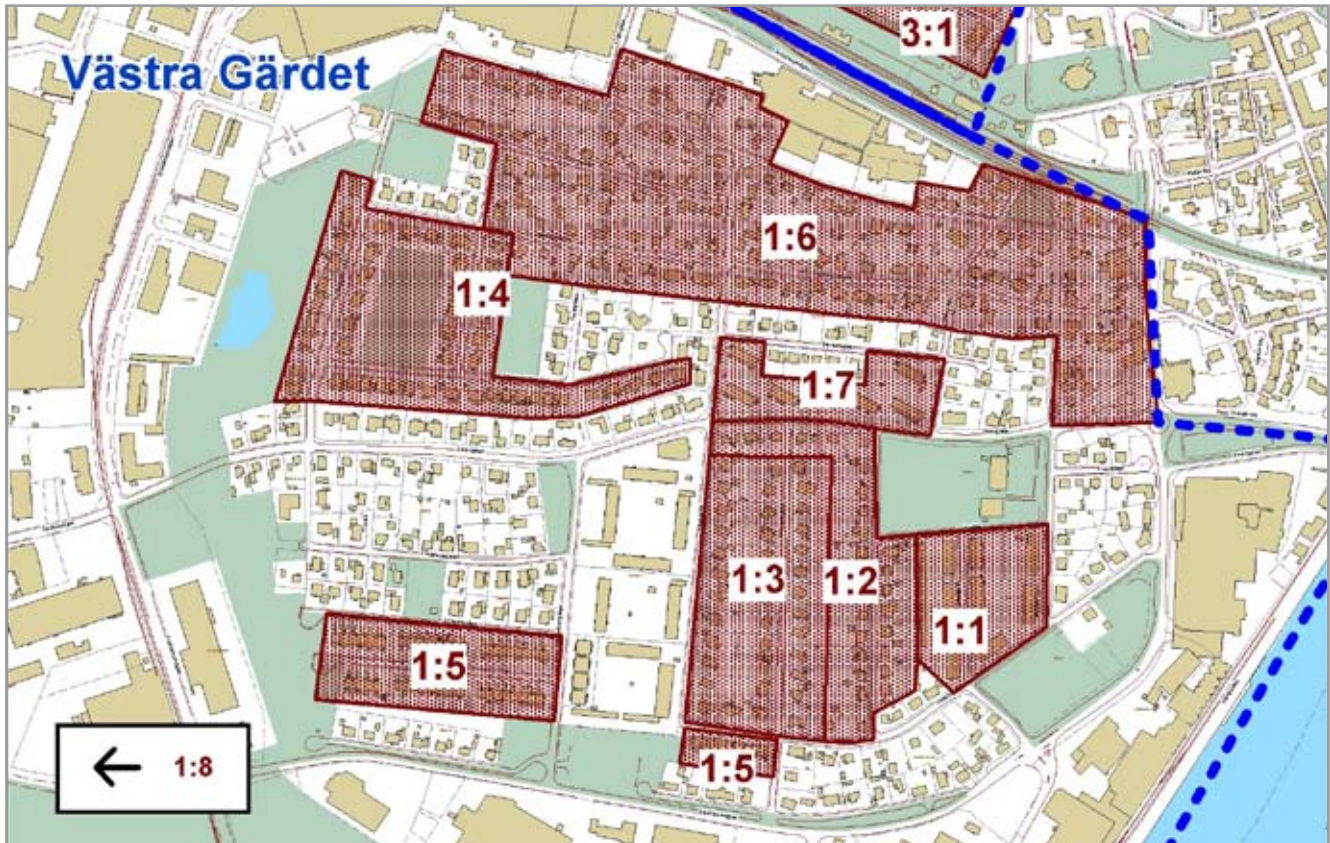
I programmet har valts ut särskilt värdefulla miljöer och objekt, i första hand på landsbygden. Bland de utpekade områdena finns även Falkenbergs innerstad och de kvarter i Herting som omfattas av bevarandeplanen. Vinbergs kyrkomiljö, som utgör värdeenhetsligt område 11:1 i "Stadens yttre årsringar" (sidorna 168-170), finns med i Bygd att vårda! som kulturmiljö nr 23.

ÖVRIGA KÄLLOR

- ABF Norra Halland och Falkenbergs kulturnämnd: *Stenhuggarna i Skrea* (1988)
- Anderson, Anders: *Skrea socken* (1952)
- Andersson, Torsten: *Människor och miljöer på Stafsinge strand* (2003)
- Boro-hus *Katalog nr. 13* (1936)
- Falkenbergs Bostads AB: *FaBo – alla tiders boende* (2000)
- Falkenbergs Bostads AB: *Jubileumsskrift. 50 år, 1950-2000*
- Falkenbergs Kultur- och hembygdsförening: *Falkenberg, staden som hembygd. Bidrag till Falkenbergs historia. Jubileumsskrift 1945-1995*
- Hallands Nyheter, artikel: *Västra gårdet och hamnen*.2000-10-17
- Hellström, Anna, Inst. för kulturvård, GBG:s universitet: *Badstugor i Falkenberg* (1994)
- Hägge, Eric: *Kommunalt sekel, Falkenbergs Stadsfullmäktige 1866-1965* (1966)
- Johansson, Ingeman m.fl: *Vinbergsortens Lantmannaförening 100 år* (2001)
- Jonsson, Leif: *Från egnahem till villa. Enfamiljshuset i Sverige 1950-1980* (1985)
- Kungliga bostadsstyrelsen: *Typritningskatalog* (1956)
- Larsson, Alrik: *En bok om Vinberg* (1972)
- Morup – Stafsinge hembygdsförening: *En bok om Stafsinge. Kust- och bondebygd med anrik herrgårdskultur* (1992)
- PRO Falkenbergs dokumentationscirkel: *Tider som flytt. En återblick på Herting, Hjortsberg och Skrea strand i Falkenberg*
- Rudberg, Eva, Svenska Turistföreningen: *Folkhemmets byggande under mellan- och efterkrigstiden* (1991)
- Stockholm AB SvenskaTrähus: *Monteringsfärdiga svenska trähus*
- Tidskriften hem i Sverige: *Villabyggarboken* (1945)

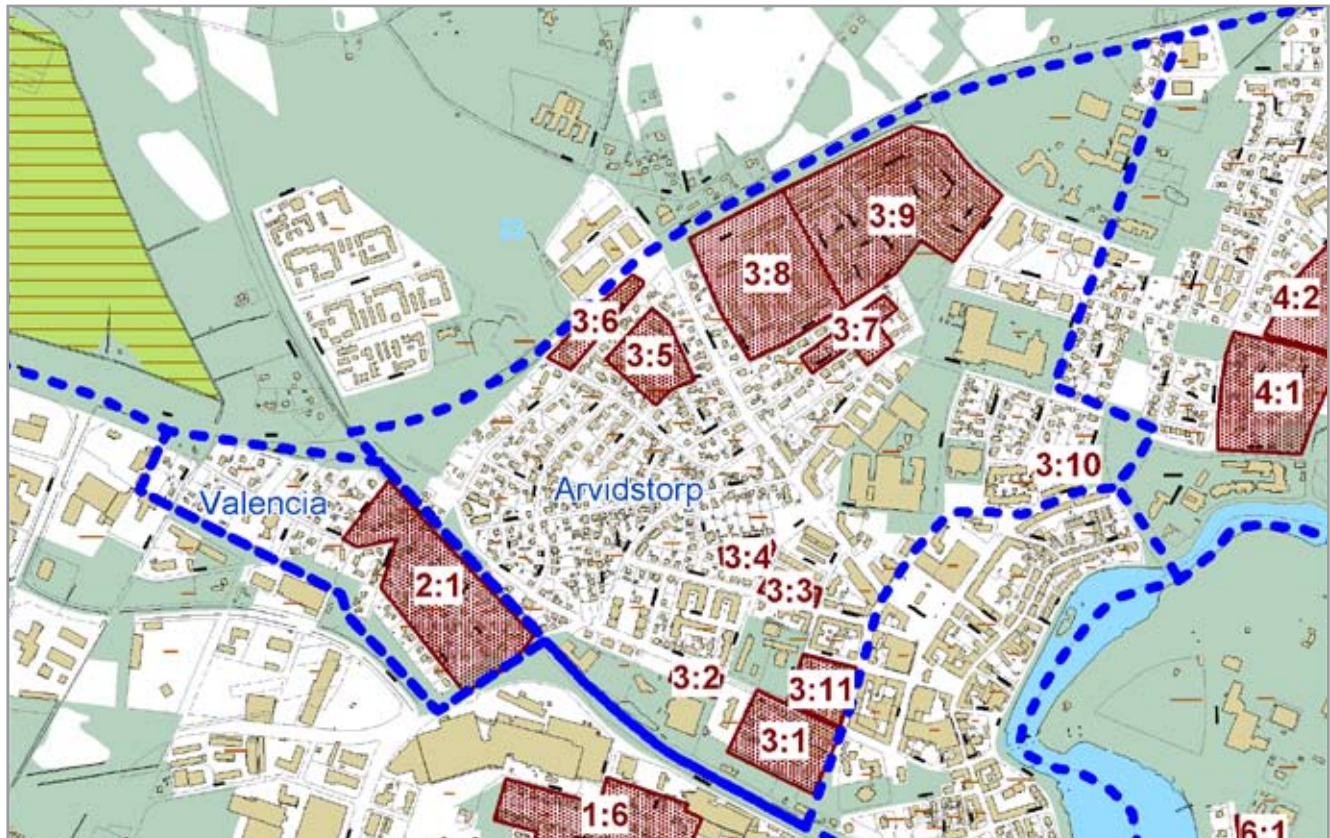
STADSELSKARTOR MED VÄRDE-ENHETLIGA OMRÅDEN

1. Västra gårdet

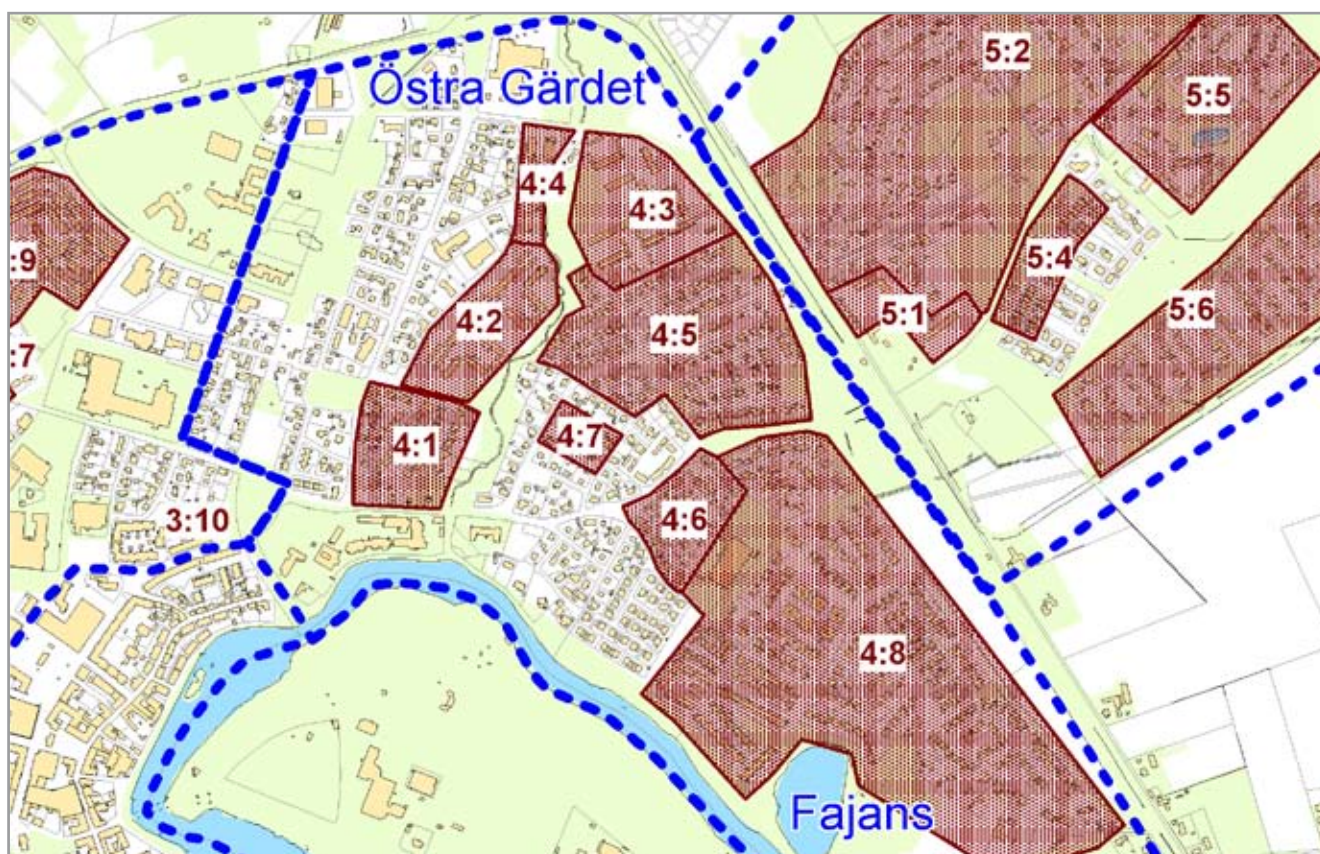

2. Valencia

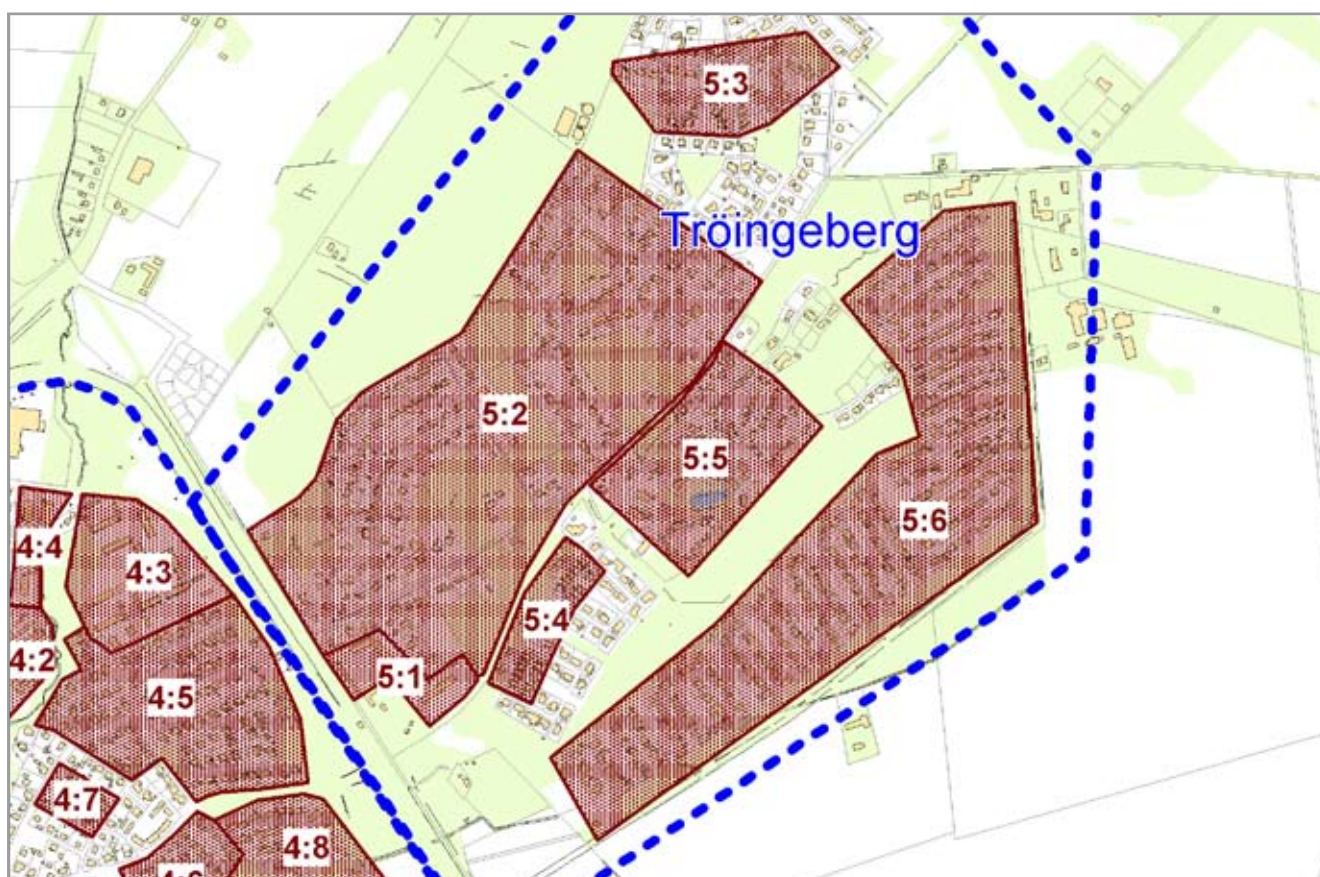
3. Arvidstorp och delar av centrala staden

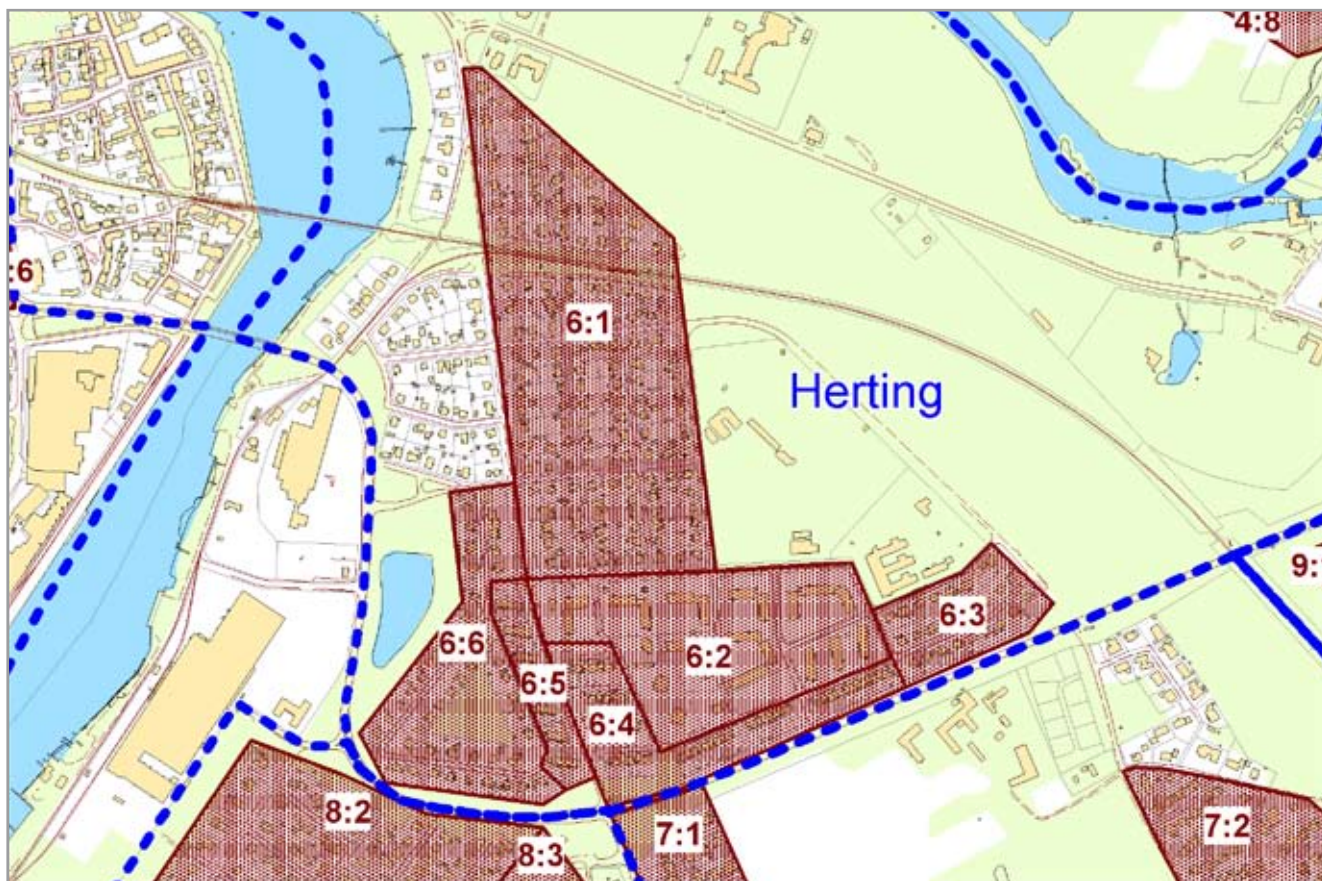
4. Östra gårdet och Fajans

5. Tröingeberg

6. Herting

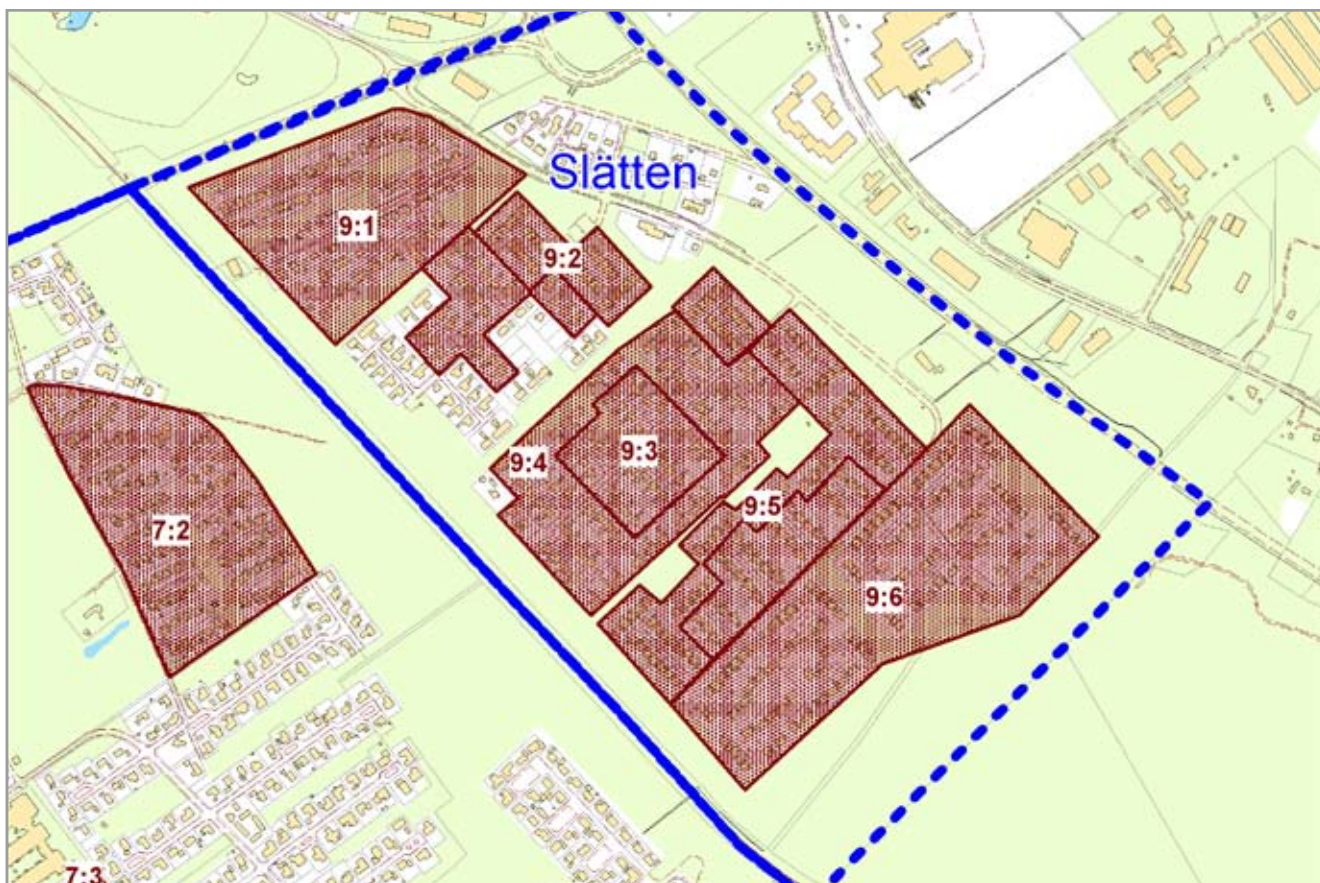

7. Hjortsberg / Kristineslätt

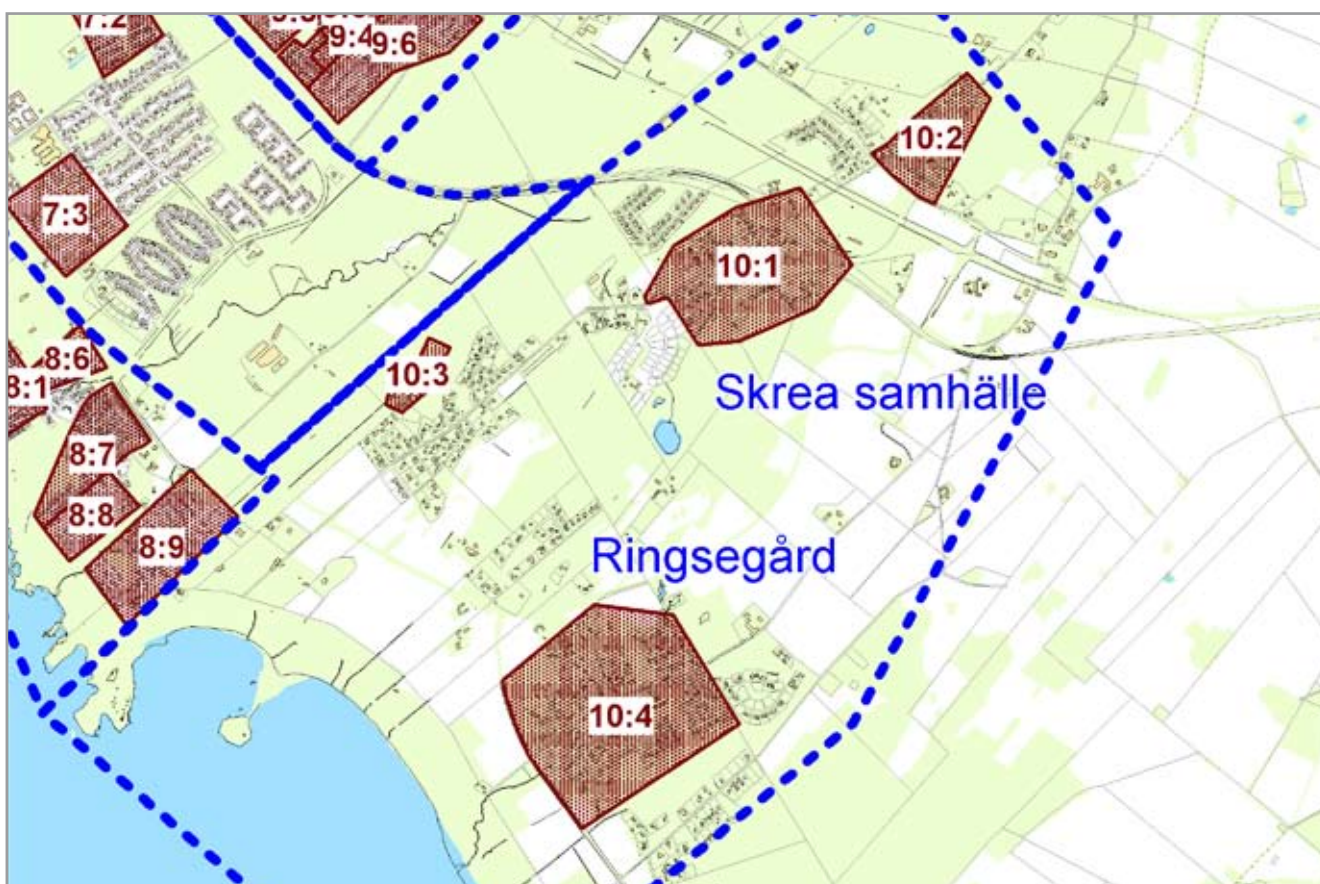
8. Skrea strand

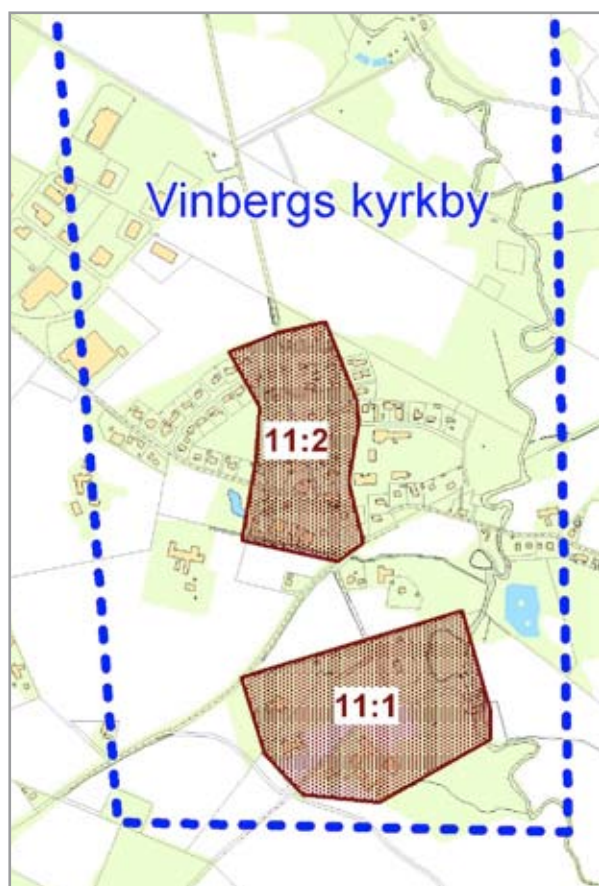
9. Slätten

10. Skrea samhälle / Ringsegård

11. Vinbergs kyrkby och samhälle

12. Skogstorp

